

B'NAI B'RITH SZEMLE

T A R T A L O M

Dr. Kupfer Miksa elnök tv.: Judaïsme oblige — A Rend megszületése. Képek a BB-páholyok történetéből. — Dr. Ligeti Ernő tv.: Ki volt Motzkin? — Glancz Miksa tv.: Alljunk félre! — Erdélyi zsidó portrék: Dr. Kertész Jenő elnök tv.: Borgida Józsefről — A bécsi zsidók tündöklése és nyomora. (Hans Tietze könyve — Szabó Imre tv.: A. D. Gordon és a német zsidók új szellemi orientációja — Dr. Löwenstein Lajos elnök tv.: A fajelméleti örület leküzdésének módja. Prof. Zolleschan tervezete. — Tätigkeitsberichte der Logen. — **ZSIDÓ VILÁG:** Sz-e: Dank der juden an Selma Lagerlöf. — Br. Vizeprás, Izsó Diamant: An Selma Legarlöf — **KÜLFÖLDI BB-ELET:** Leichtmann Andor tv.: A cseh disztrikt közgyűlése. —

INHALT:

Br. Präs. Dr. Max Kupfer: Judaisme oblige. — Die Geburt des Ordens — Br. Dr. Ernst Ligeti: Wer war Motzkin? — Br. Max Glancz: Stellen wir uns beiseite! — Br. Präs. Dr. Eugen Kertész: Über Br. Josef Borgida. — Glanz und Not der Wiener Juden. (Buchbesprechung). — Br. Emerich Szabó: A. D. Gordon und die neue geistige Orientierung der deutschen Juden. — Br. Präs. Dr. Ludwig Löwenstein: Der Plan des Br. Zollschan zur Bekämpfung der pseudowissenschaftlichen Rassen-theorie. — Tätigkeitsberichte der Logen. — Sz-e: Dank der Juden an Selma Lagerlöf. — Br. Vizepräs. Izó Diamant: An Selma Lagerlöf. — Aus anderen Distrikten: Br. Andor Leichtmann: Die Tagung der s. w. Grossloge des X. (tschechoslovakischen) Distriktes.

A BB-páholyok munkája nem titkos, de zártkörű. A BB-páholyok szemléje is páholymunka, nem tartozik a nyilvánosság elé. Szemlénk profánokkal szemben magánlevél-jelleggel bír, amelyre áll a levéltitok szentsége, befelé is: nem folyóirat, hanem kézirat. Azért tartjuk szükségesnek ennek megállapítását, mert egyes testvérek indiszkrécioja folytán szemlénk profán kezekbe is eljutott. Tartsa minden testvér kötelességének a szemlét legalább is olyan bizalmasan kezelni, mint ahogyan bizalmas magánleveleit szokta.

A szemlénkben ismertetett könyvek kaphatók Dr. Hirsch Gyuláné könyvterjesztő vállalatánál, Cluj, Str. Vasile Alexandri 10. E vállalat kívánságra minden külföldi és belföldi könyvet beszeréz.

B'NAI B'RITH SZEMLE

AZ ERDÉLYI PÁHOLYOK MUNKA KÖZÖSSÉGÉNEK HAVI KÖZLÖNYE
MONATSBLAETTER DER TRANSSEYLV. ARBEITSGEMEINSCHAFT I. O. B. B. IX.

JUDAISME OBLIGE

Írta: Dr. KUPFER MIKSA elnök tv., Arad

A régi szállóige, a „noblesse oblige”, századokon keresztül disztette a kiváltságos osztályok sokszor értelmetlenül, de mindig véletlenül nemes tagjait és ha kötelezettséget is jelentett modorban, erkölcsben, anyagiakban, mégis százezrek áhitozták a jogot, amely e kötelezettségeket maga után vonta. A nemesség kiváltságos helyzetében a noblesse oblige valóban csak morális imperatívusz volt, nem pedig osztályfenntartó szükségesség, vagy szolidáris felelősség existenciális érdekekre. Nem az élet elengedhetetlen és szükségszerű feltétele, hanem az életen és jogen való felülemelkedés, gavalléros ajándék a társadalomnak, a kényszerűség minden látszata és lényege nélkül, de az önmegbecsülés telített tartalmával.

A nemességnek talán egyetlen jogcíme a nemességre a noblesse oblige-re való felelősség és fennmaradásában, valamint tradícióiban kétségtelenül sokkal nagyobb szerepe van ennek a két szónak, mint azt általában gondolnák.

A minden nemesi levelet párhuzamban és időben kiállítási oklevéllel degradáló zsidó nemesi levél előtt azonban sajnálatosan ismeretlen az oblige szócska, jöllehet senki sem tudja jobban, mint épen mi, hogy ugyan a kiváltságos, de deklasszáltan kiváltságos életünkben a kötelezettségek vállalása részünkről nem lenne uri gesztus, sem gascognei gavalléria, hanem egyszerűen józan ész diktálta, elengedhetetlen szükségesség, existenciális conditio sine qua non; nem önmagunk dekorálása, hanem életfeltételeink kényszerű alapja.

Szónoklatok tarajos áramlata, cikkek körmondatokba vesző jai-kiállításai és a zsidóktól tömött tánclokálok és kártyaszalonok ideges hangulata kétségtelenül baljós irányba látják lendülni a zsidó sors szeizmográfiáját. Naponta halljuk a barokk frázist, hogy a „zsidóság hajója veszélyben van”, vagy a régi dalt „a nép feje felett gyűlő sötét fellegekről”. Idegesítően koppan a lelkek kohereréből a szünni nem akaró S. O. S. A lelkiismeretes kis távirászcsoportnak nem pihennek gémberedett ujjai. De mit csinálnak az utasok és a hajó személyzete? Ki áll a szivattyuknál, ki tömni a réseket, ki ragadja meg a mentőcsónak láncait, ki lapátolja a szemet és ki dobja el a ballasztotokat?

Senki.

Csak a hajó szalonjában van élet, a parketten és a táncoló roulette körül s bár már vízbe bukott a hajó orra, senki sem mert a pénztár sulyos páncélsafejéhez.

A zsidó hajón nincs matróz és inas, gépész és kormányos. Csak kapitányok vannak és csak parancsnokokból áll az egész „personale

di bordo". Utasai csupa luxus-utazó, nemes ember, de mégsem kötelezi őket sem a nemesség, de még a tájékozott tájfun közös és komoly veszélye sem áldozatos összefogásra, szénlapátolásra, vagy páncélszekrények kigördítésére.

Nem; mindenki azt reméli, hogy ő lesz az egyetlen hajótörött, kétes összeköttetések mentőövével a hátán, aki partra jut, mit terhelje hát magát a közösség ballasztjával; holmi faj- és sorstestvéri Hekubák mik neki?

Csak a távirász ül zárt fülkéjében, ahová „idegeneknek tilos a be-
menet” és szüntelen kopogja a stereotip S. O. S.-t: „Judaïsme oblige”. A zsidóság kötelez! Jobban, mint a nemesség, jobban, mint a jog birtoklása, jobban, mint a történelmi osztályok hatalmi tradíciója. Mert a generációk feltörő élniakarása, a közös megszégyenítés és közös kismizés, a mindennél nagyobb és hatalmasabb s ősből nemesség, a józan Ész kényszerít és kötelez.

Kötelez pedig a tornádó óráiban — vagy éveiben? — elsősorban lelki átrétegződésre, új és kollektív szemléletre, amely meglátja a fedélzet hullámokba vésző körvonalait. Kötelez a szalonok otthagadására és a lakktopánkák kicserélésére munkás halina-csizmákkal. Kötelez lapátfogásra a kártya sima kartonja helyett, munkászubbonyra a frakk helyébe, beosztott és elosztott fejadagra, a dus asztalok racionalizálására. Engedelmisségre a vezényszavak kakofoniájában és — last but not least — a safe-ek felnyitására. Először a páncélszekrény, csak aztán az ember, mert cápák cikkáznak a haragos habokban. És végül kötelez a halotti ének helyett richepini vig tengerészdalokra, földetérő reménykedésre és nem pesszimista litániákra.

Az utóbbi hetek zsidó eseményei sajnálatosan bizonyították, hogy nincs az a komoly és küszöbön álló veszély, amely az ezerféle zsidó frakciókat közös érdekek síkján minden személyi tekintet nélkül egyesíteni tudná. A közéletből a ghetto korszakában visszaszorított temperamentumos és ágáló zsidó lélek a hitközségek félhomályos tanácstermeiben, vicinális vitákban csürte és csavarta talmudon érett eszét és ez a hitközségi tisztelet-kapkodó modor és mentalitás, a közélettel affinitásban levő lélek szűk térre korlátozott bezártsága bőven kitermelte a legcsunyább egyéni és csoportos széthuzást.

De vajon ki nézi egy süllyedő hajón, hogy kivel együtt tartja a láncot, vagy a szivattyú csővét? A noblesse oblige-hoz hozzátartozik, hogy akasztott ember házában nem beszél kötélről. A judaïsme oblige-hez hozzátartozik, hogy ha kötelet ragad, nem beszél akasztásról. Félre most csak egy percre, csak az első napsugárig minden széthuzással és tartsuk tizenegyedik parancsolatnak, hogy „a háborgó tenger lecsillapítására ám ne önts ki felebarátod olaját”.

A kapitányok pedig helyükön álljanak, hidegvérrel és könyörtelen szigorral, mert aki most nem érti meg a mi obligeünket, dezertőr az, semmi okunk, hogy fedélzetünkön sulyosodjék. Aki nem ragadja most meg a szolidaritás fonalát, aki nem tart velünk láncot, és nem fogyasztja üldözöttségünk keserű, de minket tápláló kenyereit, az nem fogyaszthatja testvéri erőnket sem.

Sohasem volt annyi szigorra és annyi munkára szükségünk, mint most, amikor megszűnt a noblesse oblige kötelező ereje a velünk szemben álló „nemes” fajokra és nem a nemesség, de a martalóc lovagok kora éledt újra. S nekünk a nemtelenekkel szemben, akiket senki és semmi nem kötelez, de legfőképpen önmagunk miatt csupán egyetlen jelmondatunk lehet: Judaïsme oblige! Mert a zsidó férfi a szó nemesebb értelmében nem születik, hanem kötelezettségek vállalásával lesz azzá.

A REND MEGSZÜLETÉSE

Képek a BB-páholyok történetéből (III.)

Sorrendben a IX. distrikt: Románia. A X. distrikt: Csehszlovákia. A romániai nagypáholy ismertetését azonban legutoljára nagyjuk, mert e fejezetben az erdélyi páholyokról, szóval a magunk dolgáról akarunk majd megemlékezni. Ami a csehszlovákiai distrikt életét illeti, természetesen ez a nagypáholy mélyre nyúló hagyományokra az új államon belül nem tekinthet vissza, hiszen Csehszlovákia maga is csak tizenöt éves.

A csehszlovákiai zsidóság helyzete általában, kéve kielégítőnek mondható. A cseh köztársaság területén háromszázötvenezer zsidó él. Ugynevezett zsidó egységről nehéz beszélni. Nem is csoda a legkülönbözőbb anyanyelvű (német, cseh, magyar, ruthén) és nevelésű zsidók kerültek össze s igen nagy számban élnek Csehszlovákiában, akik a jiddist tekintik anyanyelvüknek. Politikailag a zsidóság megoszlik cseh, német, magyar pártok között, viszont van egy igen erőteljes zsidó párt is, amely visszautasít magától mindennemű asszimilációt.

A cseh állam igyekszik úgy a hogy betartani a népszövetségi alapokmányba becikkelyezett kisebbségi védelmet. Ez azonban nem azt jelenti, hogy bizonyos időközökben „felelőtlen“ elemek részéről ne történjenek kilengések. A cseh nacionálista tömegek könnyen feltűzelhetők tüntetésekre, a német szimpátia is — dacára annak, hogy a német zsidók ragaszkodnak a német anyanyelvhez — kétes értékű, aminek bizonyossága a számos diáktüntetés a német egyetemen.

Fájdalom, csak egy régebbi népszámlálási adat van birtokomban és így pontos képet nem tudok adni a csehszlovákiai zsidóság erőmegoszlásáról. *E statisztikai adat szerint 180.000 zsidó vallja magát zsidó nemzetiséghez tartozónak, ami körülbelül 53 százaléknak felel meg, Csehnek vagy szlováknak 21.8 százalék, németnek 14.5 százalék, magyarnak 8.5 százalék és oroszoknak körülbelül másfél százalék.*

A legtöbb zsidó viszonylagosan Brünnben lakik, a második legnagyobb lélekszámu zsidó hitközség Mährisch-Ostrau, a harmadik: Olmütz. A fővárosban közel tizennevezezer zsidó lakik, ennek majdnem fele német kulturához tartozónak vallja magát. A cseh területen lakó zsidóság története igen régi, az európai zsidóság legszebb emlékei fűződnek Prágához vagy Pozsonyhoz. E terület zsidósága jelentékeny részt vett az európai kultúra kifejlődésében és hogy csak néhány nevet említsünk, Max Brod, Werfel, Kaffka, kontinentális viszonylatban is elismert nevek, mind prágai származásuk.

Prága — zsidó szellemi központ.

Ha az ember huzamosabb időt tölt Prágában, lehetetlen észre nem vennie, hogy két nagy kultúra évszázados fejlődése mellett mennyire érezhető lépten nyomon a harmadik ősi kultúra, a zsidó is. A prágai zsidó temető, az Altneu-zsinagóga, a prágai zsidó múzeum kincsei feltárják előttünk ennek a nagy kultúrának a haté-

könyv erejét. Nagy rabbik csodatevései, a Golem legenda, a Sip-purim gyűjtemény irodalmilag is lépten nyomon figyelmeztetnek, hogy hajdanán minő gazdag zsidó szellemi élet virágzott Prágában.

Az európai cionizmus szellemi ideológiájának kialakulása is Prágában vette kezdetét. Ma már bibliofil érdekességű az a Sammelbuch, amelyet a prágai Bar Kochba főiskolai egyesület adott ki 1913-ban Vom Judentum címmel. Hans Kohn, a kiváló publicista, dr. Wilhelm Stein, Hugó Bergmann vettek részt tanulmányaikkal a kötetben, amely megszólaltatva a nyugati zsidóság legjobb koponyáit a zsidóság hivatásának a szellemi téren történt felismerése tekintetében valóban úttörő munkát végzett. A folytonosság a régi és az új zsidó kultúra között Prágában nem halt meg, Szlovén-szlovákban a tradicionális ortodox zsidó szemlélet is hallatlanul erős — mindez hozzátartozik, ahhoz az atmoszférához, amelyben a csehszlovákiai zsidó páholyok működnek és alkotnak.

A Bné Brit a monarchiában.

Dr. Bohumil Stein tv., a csehszlovákiai páholyiszemle legutóbbi számában ismerteti a distrikt megalakulásának történetét. Stern testvér felhatalmazást kapott a csehszlovákiai páholy történetének megírására és a közlemény, amelyet most közlünk, a distrikt történetének 1919—1929 közötti korszakáról számol be.

A Bné Brit Rend exekutívája 1899-ben határozza el, hogy tevékenységét kiterjeszti Ausztriára is. Az első osztrák páholy Concordia címmel Kattowitz, illetve Austria címmel Bielitzben alakult meg. Csakhamar megalakult egy páholy Pilsenben is, az Union. A negyedik osztrák páholy az 1893-ban aug. 8-án Prágában megalakult Bohémia. Ugyanezen a napon elhatározták az ausztriai nagypáholy megalakulását is és elnöknek Leon Poppert választották meg Pilsenben. Az ötödik osztrák páholy Karlsbad nevet kapta. A páholyok megalakulása Ausztriában nem ment könnyen. Hosszu tárgyalások előzték meg azt a pillanatot, amikor a végrehajtó bizottság birtokába jutott a Freibriefnek. A nagypáholy székhelye nem volt meghatározva, illetve az évente összeülő Logentagttól tették függővé, hogy melyik esztendőben hol legyen a székhely. 1910-ig Prágában, 1911-től a forradalomig (1919) Bécsben volt a központ. Hogy már az osztrák uralom alatt is Prága lett a páholyélet központja, annak magyarázata, hogy a hat vezető páholy a cseh koronatarományban volt és a Bohémia páholy lélekszámban túl szárnyalta az összes többi páholyokat és így történelmi előjogokhoz jutott.

A végleges megalakulás után az első nagypáholy elnöke dr. Moritz Hammerschlag, a Bohémia elnöke lett.

A világháború után.

Az 1911. évi nagypáholy-ülésen elhatározták, hogy közös meg-egyezőssel a X. distrikt székhelyét Bécsbe teszik át és hogy Prof. Ehrmann veszi át az elnökséget. Senki sem sejtette, hogy nyolc év múlva más formák és más körülmények között a páholy székhelyét ismét Prágába kell áttenni.

Az osztrák-magyar monarchia felbomlásával az új állam te-

területén lakó páholytestvérek természetesen kénytelenek voltak elszakadni osztrák testvéreiktől. 1919 szeptember hetedikén a karlsbadi páholyt bízták meg, hogy szervezze meg az új distriktet. Felmerült az a gondolat, hogy a X. distrikt elnevezést hagyják meg a kis Ausztriának és alakítsanak egészen új nagypáholy szervezetet. Erre vonatkozólag konkrét javaslat is történt osztrák részről, hangoztatva, hogy nem várt esetben kilépnek az osztrák páholyok a distriktből és likvidáló bizottságokat állítanak össze gazdasági ügyeik lebonyolítására. A rákövetkező napon tizenhárom páholy ünnepélyes értekezletet tartott a régi és az új állam páholyainak közreműködésével. Ez az értekezlet úgy határozott, hogy nem fogadja el az osztrák indítványt és a distriktet haladéktalanul átviszi Prágába. A szakadás ezzel most már végérvényesen megtörtént. Fájdalmas volt a bucsu azok között a testvérek között, akik évek hosszú sora alatt együtt működtek. De vigasztaló volt Ehrmann remegő hangon, mély megindulással áthatott bucsu-beszéde: ha minden tönkre megy is, a Bné Brith szellemének nem szabad tönkre mennie.

Külön cikkben fogjuk részletesen ismertetni a mai helyzetet. Csak annyit jegyzünk meg, hogy a *mai Csehszlovákia területén tizenhat páholy működik 1803 taggal.*

Ami a monarchia területén visszamaradt többi páholyokat illeti, Ausztria páholyai megkapták a felhatalmazást, hogy önálló distriktet alakítsanak. Ez a XII. distrikt és körzetébe hat páholy tartozik 886 taggal. A monarchia területéről átment néhány páholy a lengyel körzetbe, amely 1934-ben alakult meg és mint XIII. distrikt ismeretes. A lengyel páholyok száma 11 és 995 tagjuk van. Magyarországon a monarchia idejében sem voltak Bné Brit jellegű páholyok, most sincsenek.

KI VOLT MOTZKIN?

Irtá: LIGETI ERNŐ tv.

Leon Motzkit, a zsidó közelet egyik élen álló kimagasló egyéniségét, akinek halálhíre mélyen lesújtotta az egész zsidó világot. Genfben ismertem meg. Motzkin az évente összeülő európai népkisebbségi konferencia egyik alelnöke volt, ő képviselte Kelet-Európa szétszórt zsidó népkisebbségeit. Rendkívül kedves, örök vidám, örök kedélyes és örök fáradhatatlan öreg ur volt. Évek folyama alatt több ízben volt alkalmam vele találkozni. Hosszu utakról jött és hosszú utakra ment. A fáradtságnak, az elkedvetlenedésnek semmi nyoma nem volt rajta. Fájdalmas vonást csak egyszer pillantottam meg a tekintetében, pár évvel ezelőtt, amikor a lapok jelentették, hogy Palesztinában megtámadták az arabok a zsidókat. Talán mostanában, amikor a német zsidókat ilyen megdöbbentő sorscsapás érte és amikor ugyancsak a német események miatt a kisebbségi konferencia is kettéhasadt, a fájdalomnak ez a szelíd vonása állandósult az arcán.

A kisebbségi konferencián tapasztaltam, hogy Motzkin mennyire szeretik és tisztelik a keresztény kisebbségek képviselői is. Korban ő volt a legidősebb, tapasztalatokban, különösen a kisebbségi életre vonatkozó tapasztalatokban tultatt valamenyűkön. Szívesen hallgattak reá, vezérnek tekintették. Nyugalma, okossága, emberi szeretetreméltó modora, mindég csittitólág és ki-egyenlítőleg hatott.

A kisebbségi ügyek képviselete életfeladatainak, óriási elfoglaltságának csak egyike volt. Míg a többi kisebbségi vezérek úgy vélekedtek, hogy ez a kongresszus a harc órája számukra, a nemes erőfeszítés órája, Motzkin csak mosolygott szemüvege mögött: minő harcokat élt már őát; itt Genfben, a Salle Centraleban elnöki emelvénnyel kisimitani az ellentéteket az ő számára ugyszólván pihenés számba ment. Olyan nép kiküldötte volt, amelyik már két ezer éve gyakorolja a kisebbségi sorsot, olyan vezér volt, aki már egymaga fél évszázada állott a zsidó ügyek szolgálatában.

Leon Motzkin első sorban cionista volt. Kiew környékén született, egy nagy összefüggő zsidó tömbből szakadt el nyugatra. A berlini egyetemen tanult, matematikus akart lenni. Csak töle függött és a berlini egyetem magántanárává habilitálják. De Motzkin teljes erejét csak a zsidó ügyek szolgálatába akarta állítani. Vezetője volt a zsidó-orosz diákok egyesületének és ha ezek sorsára gondolt, megfélemedezett minden matematikai képletről és formuláról. Már Berlinben mozgatója a fiatalabb generáció körében Herzl ideáinak. Később megalapítója a zsidó világsegély-konferenciának. A zsidó ügy azonban bonyolult valami volt, el kezdett terebélyesedni. Motzkin megkísérelte a lehetetlent: neki mindenütt ott kell lennie. Konferenciákon bankstatumokat mutat be, Oroszországban a Beilis perben asszisztál, ott van a párizsi béketanácskozásokon, ott van a Schwartzbart pörben, Romániában, Törökországban, Lengyelországban, Palesztinában, mindenütt, ahol a golusz zsidóságot elnyomták, vagy ahol a nemzeti élet újjáébredett. Családi életet nem élt, otthona sehol sem volt, de az egész zsidóság volt a családja és minden zsidó-lakta föld az otthona. Egy új kiadású „bolygó zsidó“ volt, harmadik osztályok fapadján utazott állandóan, szerény hotelszobákban hált, puritán egyszerűséggel öltözködött, szenvedélyei nem voltak, ha csak nem nevezzük szenvedélynek egész életsikját betöltő ügyszeretetét. Genfben sokszor feltettem magamban a kérdést, vajjon minő rejtett kvalitásai voltak Motzkinnak, hogy az egyébként kritikus természetű zsidók is állandóan úgy néztek reá, mint ahogyan igen nagy emberekre szoktak feltétekinteni. Mint stílus-művész nem remekelt. Mint szónok oratori értelemben a közepszerűséget sem haladta meg. Külsőleg nem volt imponáló, érdeklődése egyoldalú volt, a magán-életben sem volt más témája, mint a zsidóság. Mégis mindenkire hatott. Bizonyára ama rendkívüli tulajdonságánál fogva, hogy ember volt. Ember minden idegrostjában, aki árasztotta magából a szeretetet és az igazságot. Olyan lelki tulajdonok ezek, amelyek varázslata elől az, akiben csak egy kis affinitás van az emberieség ügyeinek megértésére, nem vonhatta ki magát.

Halála hirtelen jött, noha a beavatottak tudták, hogy évek óta hordozza magában a betegséget. Szelleme és akarata azonban

győzött a gyöngye testi hüvelyen. Halála előtt még négy nappal levelet diktált egy keresztény politikusnak, akinek köszönetet mondott a zsidókkal szemben tanúsított jóindulatáért.

Álmodozó volt, egyben realpolitikus, a zsidó lélek legértékesebb tulajdonságai párosultak benne. A jövőt hordozta mindig szeme előtt, de senki a zsidó vezérek között nem tulajdonított olyan nagy fontosságot a „Gegenwartsarbeit“-nek, mint éppen ő. Tudta, hogy bármilyen szép cél is a palesztinai otthon, a zsidóság ügyét idehaza Európában is meg kell oldani, ezért állott ő oly nagy ambícióval éppen a kisebbségi ügyek élére. Halála nemcsak a zsidóságot rendíti meg, de az európai népkisebbségeket is, melyeket ő tanácsal látott el és melyeknek ő, ha mindjárt keresztény vagy mohamedán hithez tartoztak is, egyik vezére volt.

ÁLLJUNK FÉLRE!

Irta: GLANCZ MIKSA főtktár tv., CLUJ

Nem akarom itt feltárni — nem is tartoznék mondanivalóimhoz — az antiszemitizmus eléggé komplex, zeg-zugos problémájának minden összetevőjét, csak egyre kívánok rámutatni:

Az antiszemitizmus volt, van és lesz. Lennie kell, mert mindig voltak, vannak és lesznek érdekek, — világtörténelmi és nem vicinális viszonylatban érve — amelyek mint a legegyszerűbb és legkézzelfoghatóbb „látható“ végokát dobhatják oda adott esetben a gazdátlan zsidóságot összes titkos, feltáratlan bajaik, ösztönös, vagy tudatos ambíciók áldozataként.

Csodaszer. — Az a, nem gyógyír, de varázsír az antiszemitizmus, amelyre szükség van, amely — ha nem volna, biztosan ismételtelen fel-találnák, mert olyan minden igényt kielégítő, plauzibilis, mindenki számára könnyen érthető, „látható“ okát az összes létező bajoknak, mint a zsidóság pusztá élő jelenléte, még kutatva sem lehetne, évszázadok során sem lehet találni.

Ezt a „fontos“ világtörténelmi szerepünket sajnos máról holnapra visszaadni nem tudjuk a nagy Szinagagatónak, hiszen tegnapról-holnapra sem tudtuk. Akaratunk ellenére állanunk kell tehát a sarat, ezen segíteni nem tudunk. Az előzőkben is tehát csak a „láthatóságunkat“ akartam kiemelni, mert ezen viszont változtathatunk:

Álljunk félre az utból!

Németországban, jól tudjuk, ha megkésve bár — már megtörtént. Nem önszántukból, — de megtörtént. Nem kellene-e nekünk sorsukon tanulni, míg itt is nem egészen késő? Nem kellene-e változtatnunk — hiszen ez egészen rajtunk múlik — csodaszer voltunknak legalább az etikettjén? A zsidó etiketten! Nem volna-e lehetséges, hogy eltűnjék örök provokáló láthatóságunk?

A természet csodálatos rendjében mindenütt találkozunk az ösztönös védelemkeresésnek, a mielőhöz való hozzáhasznulásnak a formájával. Mi zsidók vagyunk ebben is az átkos kivétel. Fejünk felett ott lebeghet Damokles hardjaként a közvetlen örökvesztély: esztelen felelőtlenséggel ott ágálunk továbbra is a fórumon, mint célpontbáb a lövésztéren.

Ligeti Ernő tv. szemlének szeptemberi számában „Új zsidó illem-könyv“ címen irt meggyőző cikket a zsidóság helyes új attitűdjéről,

új életformájáról. Soraiból valósággal új tizparancsolatot lehetne, sőt kellene felállítani a mai zsidóság számára, amely olyan mélyen kellene, hogy beleidegződjenek a zsidó életbe, mint amilyen mélységgel valamikor régi tizparancsolatunk ágyazta be magát a civilizált világ etikájába. Mélyen járó, komolyan megszívleendő sorok ezek. Sajnos, nincs hozzá megfelelő publicitásunk, hogy beletölecsérezzük a zsidó köztudatba. De vajjon ha volna, nem találhnának-e süket fülekre? Megvan rá az ok, hogy a kérdésre a tiszteletreméltó kivételek kedvéért valamelyes rezerváltsággal bár, de igennel feleljünk. Valósággal rejtély, hogy a zsidóságot mennyire nem tudja eltéríteni semmi a „kifelé” való „látható” éleستől.

Nincsen olyan pódiuma a társadalmi együttélés minden külső megnyilvánulásának, ahol ma is ott ne találhassuk, mindig az első sorokban és számbeli túlsúlyban, a zsidóság különböző elemeit. Ott hangoskodnak, ott tündökölnek a külső élet minden kirakatában, már pusztán jelenlétükkel provokálva a mai viszonyokhoz sokkal alkalmazkodóbb, külső életmegnyilvánulásában is szerényebb — de a dolgok mai rendje szerint az elsőségre igényt is tartó keresztény embertársait.

Aki azt hinné, hogy az ilyen zsidóknak a zömét, a felelőtlenek, az ösztönéletűek, a felvilágosulatlanok teszik, az nagy mértékben téved. Ott tűntetnek a fórumon a jobbak, az elsők, sőt testvérek is.

„Ha indokolt a zsidó alázatosság, úgy ma az. De nem a megalkuvás alázatossága, az az alázatosság, melyet egy bizonytalan helyzet vált ki, hanem alázatosnak kell lenned szüntelenül, egész természetet szerzetesi alázatosságra kell nevelned.”

„A zsidó sors bizonytalansága intse mérsékletre azokat a zsidókat, akik ma is kifelé élnek és viselkedésükkel szemet szurnak keresztény embertársaiknak.”

„Az attitűd, a modor kérdése sohasem volt annyira jelentőséges, mint most és ez a probléma, akarva-nemakarva a zsidó közgondolkodás homlokterébe került. Ha van vagyoned, ne hivalkodj vele: holnap már nem biztos, hogy a tiéd.”

Idéztam Ligeti Ernő tv.-nek ezeket a sorait azoknak a számára, akik első olvasásra nem szívtették meg őket. Nem mintha elég volna csak az ilyen testvérek félreállása a forumról, de hogyan várjunk józan fordulatot, a többiekénél, ha testvérek között is akadnak olyanok, akik nem értik meg az idők parancsszavát. Bár módot lehetne találni arra, hogy egy szélesebb keretű akcióval hatásos propagandát indíthassunk ennek a jelszónak:

Zsidó testvér, állj félre az utból!

ERDÉLYI ZSIDÓ PORTRÉK

BORGIDA JÓZSEF

Irta: Dr. KERTÉSZ JENŐ, elnök tv., Cluj.

Kár védekeznünk egy nem létező vád ellen, hogy mi egymást itt kölcsönösen feldicsérjük és a bennünket jellemző hiúság-tilalmat megszegjük, legyezetvén ép egymás hiúságát. Talán kivétel nélkül mindegyik portrét az olvasók egyhangú örömmel olvasták és ugyanakkor a címzett kivétel nélkül mindig nem szívesen látta magát lefestve, kiszervezve.

Nem a cikkiró hizelgési szándéka és nem a kiszerkesztett kielégítésre vágyó hiúsága adja meg az időközönként megjelenő portrék szükségét tehát. Hanem egy lelki szükséglet kerül kielégítésre ilykép. Mégis csak nem mehetünk el közömbösen kimagasló erkölcsi jelenségek mellett ma, amikor az önzetlenség, a közérdek őszinte tisztelete és szolgálata, a kiapadhatatlan és ellenállhatatlan lelkesedés oly ritka holló és oly üdítő a jobb embereknek oly gyakran megjelenő elkeseredésében.

A mi tekintélyt nem tisztelő, igaz érdemet el nem ismerő társadalmunk jobbjai legalább vegyék le kalapjukat egy-egy oly tv. előtt, ki tipusa annak, ahogy ma a BB-t elképzeljük és kívánjuk. Alljon meg a tv-ek munkás, zibongó, profán élete egy pillanatra és ilyenkor gondoljunk tisztelettel, elismerően és hálásan az ily tv-ünkre. Mint a profán világ grandiózus tömegmegnyilvánulásai-ban, ahogy van egy perc megállás a fegyverszünet emlékére, vagy más interkontinentális esemény jelentőségének kiemelésére és populárizálására.

Emelkedett gondolat szüli meg az emelkedett lelki és ily tet-tükben megnyilvánuló tv. portréját. Majdnem önkénytelenül szalad az ember nyelvére az évezredes „Arma virumque cano...”

Egy tv-ről esik szó, ki BB voltának első pillanatától mind-máig is az,
ki intranzingensen vállalja ennek minden velejáróját,
ki nem hárítja el a megbízatást, hanem szomjuhozza,
ki egyszerre négyfelé dolgozik és mindenütt egészet,
ki kivételesen sem oly terepet választ munkahelyéül, hol
elismerés jár ki, még kevésbé anyagi,
ki türelmetlen, őszinte, robbanó, meg nem alkuvó, mindig
egyenesen célba rohanó és másokat magával ragadó,
ki sohasem lankad, sohasem pár pillanattal tovább elke-
seredett és alaposan kifakadó,
ki mindig friss, bizakodó, új munkaterepekre bukanó,
ki — ahogy nálunk a legnagyobb kitüntetés szól — köte-
lességét teljesítette és teljesíti.

Nem is kellett volna a nevét címnek kiírnom, ugyanis tudta vol-na minden olvasó, kiről beszélek, hiszen minden páholy ilyen lo-bogó szövétnekeket kíván magának és ahogy annak idején a hét város vitatta magáénak a nagy mesélőt, úgy kívánja a maga terü-letére édesgetni a mi cikkiünk is címzettjét.

A Jecira-megalapítók válogatottjainak egyik válogatottja, az Or alapításának főgyengetője, minden váradi altruista munka promotorja, az erdélyi és bánati Kishitelbankok MK-nek elnöke, a születésében annyira gátolt Iskolaegyesület designált főparancsnoka. Róla, Borgida József tv-ről szól ez a hőskölteménynek kívánczósó szöveg.

*

Borgida József tv-nek a Jecira páholy főttkári tisztségéről való — reméljük, hogy csak átmeneti időre szóló — elfoglaltság miatti lemondása alkalmából közöljük az ő elévülhetetlen érdemeit méltató fenti cikket. (Szerk.)

A bécsi zsidók tündöklése és nyomora

Hans Tietze érdekes könyve a bécsi zsidóságról

Igen érdekes könyvet ajánlunk az olvasó figyelmébe. A művet Hans Tietze írta, a címe: Die Juden Wiens (Verlag Tal und Co., Wien, 1933.)

Hans Tietze Bécs kulturtörténetéről irt modern szempontu könyvével tette nevét ismeritvé. Tietze szakember, úgy tudjuk, hogy Bécsben muzeumi igazgató. Az a mű, amelyet most a bécsi zsidóság történetéről irt, első sorban tudományos, tehát semmiféle irányban sem propagandisztikus. A bécsi zsidóság küldetést töltött be, hogy közvetítsen a Kelet és Nyugat között — ez a könyv gondolatsorainak végső kicsengése. A keresztény olvasó számára semmi esetre sincs több levonható következtetés. A zsidó olvasó számára azonban más tekintetekben is rendkívül tanulságos. Az európai zsidóság történetében a zsidó időszerű problémák sehol sem csaptak fel oly hevességgel, mint éppen a bécsi talajon. Az asszimilációra, a tömeges hitelhagyásra, a zsidó tőke felhamozódására, az ortodoxia és reform-hitélet összeütközésére, végül a zsidó gondolat nemzeti sikra való áttolódására (lásd Herzl) sehol oly markáns példákat nem találhatunk.

Tietze ügyesen sorakoztatja fel a bécsi zsidóságra vonatkozó adatait. Sehol sem esik bele a száraz történetirő hajszászahasogató aprólékosságának a bünébe és sehol sem kerül a másik végletbe: színezní, túlozni, „irodalmasítani“. Egy okos, józan ember úgy beszél hozzánk, mintha pódium előtt sokrétegződésű közönségnek beszélne.

Első zsidó nyomok Bécsben

Az első zsidó, aki Bécsben feltűnt, Slom volt, V. Lipót pénzverője. Slom nemcsak hogy megfordult Bécsben, hanem tekintélyes állást betöltve le is telepedhetett, sőt keresztény cselédséget is tartathatott. Mindez a tizenkettedik században történt. Az első privilégiumot kutatók szerint a bécsi zsidóknak Frigyes császár adta meg 1238-ban. A középkor egyik leghumánusabb zsidó törvénye volt ez. A zsidók császári védelem alatt állottak, mint a császári kamara szolgálói. A zsidó házak mentesítve voltak a bekvártélyozás elől, a zsidók vallásukat szabadon gyakorolhatták, borral, festékszerekkel, orvosságokkal szabadon kereskedhettek. A tizenharmadik század első feléig a zsidók és keresztények között szabad érintkezés volt, a század második felében azonban a zsidóság helyzete egyre romlott. Az első szabályos gettó, amely mintegy husz házat tömörített, a jelenlegi Wipplinger strasse környékén, a század második felében állott elő. Az első bécsi gettóban intenzív szellemi élet zajlott le, amelyet a könyv szerzője nagy alapossággal ír le. A viszonylagosan nyugodt élet nem tart sokáig. A zsidók elleni vádak megteszik a hatásukat, 1406-ban a gettót felgyújtják, 1421-ben pedig 219 zsidót küldenek az Erdberg melletti mezőn tüzhálalba. Egyes jelenetek monumentális freskó méreteit öltötték fel. Áruló proseliták ördögi aknamunkája, a legkegyetlenebb vallatások, hogy állítólagos eldugott kincseknek nyomára jöjjenek, a bebörtönözöttek többségének fanatikus ellenállása a fenyegető áttérítéssel szemben, amikor is a zsinagógában Rabbi Johanánnal és jámbor feleségével az élen az ott foglyul tartottakat lemészárolták, végül az utolsó megmaradt kétszáztiz ember mártíromsága az erdbergi mezőn. „Amikor a zsidókat a máglyákhoz vezették, — írja az egykoru krónika — táncoltak és ugráltak mintha lakodalomba mennének. Han-

gos vigasztaló szavak között kértek egymástól bocsánatot és egy boldogabb tulvilágban reménykedtek."

Az első kiűzetéstől a másodikig.

A bécsi zsidóság kitiltásával az ausztriai zsidóság nagyobb része is megsemmisült. Akiket nem hánytak kardéltre, kivándoroltak, egy részük felső Olaszországban telepedett meg. Egyes zsidók visszabocsátása csak a tizenhatodik század második felében kezdődött meg. Egy-két zsidó és néhány keresztény hitre tért orvos verhetett csak gyökeret a siralmas multu fővárosban. II. Rudolf néhány zsidót „felszabadított”, felmentette őket adóktól, jelvény viselésétől, szabad tartózkodást engedélyezett nekik és kivonva a polgári biráskodás alól a főudvarnagy hatáskörébe utalta őket. Lassanként ismét beszívárgott annyi zsidó, hogy új hitközséget és új gettót alapíthattak.

A második gettó 1670-ben létesült az Unteren Veranél, a Duna mellett. Az új zsidó negyed lakóházainak száma hovatovább felszaporodott százharminckettőre. Ekkor bontakozott ki a Taborstrasse, Augarten, Krummgassa, Malzgasse és a Schiffgasse körül az a zsidó negyed, amelynek koloritja még a mai Bécsben is érezhető. A regisztrált zsidók száma ebben az időben 1346 ember volt. A bécsi zsidóság azonban a gettóban sem élhette a maga életét. A szokásos gyűlölködések, hazug vádak ismét megismétlődtek. Egészen bizarr dolog, hogy a gyűlölködéseket egy Leonora nevű zsidó nő meggyilkolása robbantotta ki. A vádak szerint egy Hirschel Mayer nevű langenloisi zsidó ölte meg az asszonyt. A zsidóság ellenségeinek jó volt minden ürügy, hogy különböző jogcimeken akcióba lépjenek. A gettóban történő korrupt állapotokra való hivatkozással először óriási adókkal sújtották a zsidóságot. Az ellenségeskedés folytonosan növekedett. 1669-ben a bécsi zsidóság megkapta a kiutasítási végzést, a gettó házeit, a zsidók vagyonát lefoglalták és rövid időn belül az összes zsidókat kikergették Bécsből.

Az udvari zsidók korszaka

A zsidók helyzetét az egyes uralkodók hangulata, rokonszenve vagy ellenszenve, azonfelül „pénzavara” döntötte el. I. Lipót császárnak szüksége volt pénzre és egy bizonyos Sámuel Oppenheimer nevű rajnai vidéki származású zsidó pénzt tudott hozni az országba. Ez az Oppenheimer a bécsi zsidóság egyik legregényesebb figurája volt. Feltűnéstkeltő karriert csinált és az udvar árnyékában oly magas polcra emelkedett, hogy már arról lehetett beszélni: harca a világtörténelemben is ismert. Kollonics püspökkel, a protestánsok és a zsidók kérlelhetetlen ellenségével szemben immár személyes jellegű. Képviselet egyenrangú tényezőjeként állottak szemben egymással. Oppenheimer azonban szabadon állotta a cselszövések pergőtűzét. Tevékenysége fantasztikus, az összes hadszíntereken ő irányította le a hadseregszállítást. Mindenfélével kereskedett, dunaflottát létesített, ugyanaz volt ő, ami a rákövetkező században Rothschild. Amíg élt, tudta tartani vagyonát, halála után az Oppenheimer ház összeomlott.

Egy másik nagy zsidója a bécsi századnak Sámson Wertheimer, aki Oppenheimer halála után udvari faktor lett. Számos palotája volt Európa minden részében, hat lányát adta férjhez, mindegyiknek kétszázezer hollandi forint hozományt adott, iskolákat építtetett, pénzelte a szegény zsidókat, még a távol Lengyelországban is. Böles

ember hirében állott, kortársai vagyona után a „zsidó császárnak” nevezték.

Ez a korszak általában véve az udvari zsidók, az udvari szállítók korszaka volt. A zsidóság helyzete aránylag — a multhoz képest — elviselhető volt. Mária Terézia alatt azonban nagyon romlott. Mária Terézia nem szerette a zsidókat. Fel van jegyezve róla, hogy amikor zsidók voltak nála kihallgatáson, függöny mögött fogadta, hogy ne lássa őket. József császár korában, amely korszak a „felvilágosodás” százada, a bécsi zsidóság mind inkább behatolt a nyugati kultúrába. A zsidók részt akartak venni a közművelődésben is és márkás név a megnevesített Josef von Sonnenfels neve, aki éppen anyyira nem tudott ellenállani az áttéréssel kecsegtető érvényesülésnek, mint kortársa Raphael Mengs, a festő. Ez a korszak a maga felfelé ívelő emancipációs vonalával nyilegyenesen haladt egészen a negyvenyolcas márciusi forradalomig.

A türelmességi rendeletről — a forradalomig.

József császár kormányzása kedvezett a bécsi zsidóknak. Vagy talán az általános európai atmoszféra kedvezett? A bécsi zsidók „majdnem” teljes jogu polgárokká lettek. A toleráltak részt kértek az irodalomban, már az egyetemekre is beszivárogtak. A század végén Bécs legtekintélyesebb zsidó familiái voltak, az Arnheimék és az Eskelesek, helyesebben: Freiherr Anthon von Arnheim és Freiherr Bernhard von Eskeles családai. Arnheim bankár leányát, Fannyt a bécsi Recamiernek nevezték. Hohenmarkti palotájában vagy schönbrunni villájában Napoleon bukása után a bécsi kongresszus alkalmával Európa leghiresebb emberei adtak találkozót. Arnheim és Eskeles unokái később a legelőkelőbb grófi családokban szívoztak fel és ősük hitét is elhagyták. Az övéken kívül nagyon sok zsidó vagyon keletkezett. A napoleoni háborúk után költözködött be Bécsbe Salamon Rotschild is. Az asszimiláció hatása alatt elkövettek egyesek, hogy teljesen beolvadjanak, de a nyugati kultúra elhatolt a zsidó gettóig is, ahol Schillert olvasták és lelkesedtek szabadság-eszméin. A zsidóság megjelent a német zsurnalisztikában is és érdekes tünet, hogy ugyanakkor a héber publicisztika is „svungot” kapott.

Ez volt a Vormärz korszaka, a zsidók németeknek kezdték érezni magukat. Ezt a korszakot könyvünk szerzője a liberáliszmus érájának nevezi.

A liberáliszmus érája

A zsidóság emancipációja tekintetében ugyszólván mindent az 1848-as forradalomtól várt. A zsidók a forradalomból alaposan kivették a részüket. Dr. Adolf Fischhof kórházi orvos — az osztrák forradalom egyik legmarkánsabb neve — tartotta Ausztriában az első nyilvános politikai beszédet a forradalom érdekében. Mellette dr. Joseph Goldmark, Maximilian Goldner, dr. Kapper és Brühl voltak az új idők változásainak legismertebb szószólói. A forradalom első napjának öt áldozata közül kettő zsidó volt. A Frankl költő nevét mindeütt ismerni kezdték. 1849-ben megkezdődött a zsidók tömeges bevándorlása Bécsbe. Ettől az időponttól a zsidóság számaránya folytonos emelkedést mutatott. 1860-ban hatezerkétszáz zsidó volt Bécsben, tíz év múlva már negyvenezernél több, 1880-ban hetvenkétezerhatszáz. A zsidóság számaránya a lakossághoz viszonyítva kettőtől tíz százalékra szökött fel. A korszak liberáliszmusa lehetővé tette a zsidóság számára a gazdasági expanziót, a szellemi érvényesülést. A vezető sajtó zsidó

közbe került. A Neue Freie Presse 1864-ben alakítja meg két breszlai zsidó egy bécsi keresztény társaságában. 1868-ban 32 zsidó ügyvéd van, husz évvel később 681 bécsi ügyvéd közül 394 zsidó. A bankári irodalmi szalonok helyét most már a kereskedői irodalmi szalonok veszik át. E korszak legismertebb hangadó zsidó családai a Tedesco, Wertheimer, Königsberger családok. A Burgszínház zsidó színészei: Dawison, Sonnenthal, Lewinski, Zerline Würzburg, az operaházé: Roza Csillag, Karolian Bettelheim és a többiek. A festészetben felbukkannak: Kaufmann Izidor és Leopold Horowitz nevei, a zeneszerzők közül Goldmark és Ignaz Brüll. És mialatt az asszimiláció a törvényadta egyenlőség birtokában egyre tart, lassan egy új antiszemita áramlat indul el és egyben elindul a zsidó nemzeti mozgalom a kezdő, Herzl-előtti cionizmus is.

A nacionálizmus korszaka

A tizenkilencedik század fordulójához érkezünk el. A zsidóság asszimilációja Ausztriában befejeződött. A bécsi egyetemeken minden fakultáson számos zsidó egyetemi tanár. A zsidóságon belül azonban erős törések, ellentmondások. Legfelül a vagyoni arisztokrácia, amely nem él már zsidó életet, másik oldalon erős hitbuzgalmi élet, a folytonos keleti bevándorlás táplálta ortodoxia. A politikában a legkülönbözőbb zsidó elemek, a demokrata Ignaz Mandel, a német nemzeti zsidó Heinrich Friedjung, a szocialista Pernerstorfer és dr. Viktor Adler. Megjelenik a politikai színen az első modern, nagyhirű antiszemita Georg von Schönerer. Nyomban mellette Lueger megerősödő keresztény-szocialista pártjával. A harc a zsidók és antiszemiták között azonban most már alkotmányos, nem kell tartani attól, hogy a zsidókat vissza lehet szorítani a gettóba. A zsidóságnak van alkalma kifejleszteni legszebb energiáit. Fellép a színen Freud. Az írók között Schnitzler, Altenberg, Richard Beer Hoffmann. Feltűnik a világfiás Herzl, a Neue Freie Presse párizsi munkatársa, valami egészen új zsidó dologgal, a cionizmussal. Sokan ellenzik, helytelenítik, de sokan vannak már, akik ösztönösen érzik, hogy a zsidóság sorsa a galutban mindig bizonytalan, a zsidó kérdés megoldását valahol másutt kell keresni és nem a maradék nélküli asszimilációban. A lappangó zsidó kérdés megoldását a világháború előadta. Az összeomlás korszaka, a forradalom még nem hozza élre az ellentétek nyilvánvalóan nagy erőit. Castiglioni és Bosel nyugodtan gazdagodhatnak, dr. Otto Bauer Adler örökében nyugodtan szervezi a szociáldemokráciát, amely ura lesz Bécsnek. De a zsidó színjátékhoz, amelynek különböző felvonásain vezetett végig Hans Tietze, éppen úgy hozzátartoznak Chajes főrabbi, Nathan Biernbaum, Stricker mérnök és Martin Buber személyei is, mint egy Karl Kraus vagy Hoffmannsthal.

Az értékes mű utolsó szavai: Népek élnek egymás mellett, egymásért, egymás ellen. A bécsi zsidóság a legszebb és kulturailag a leggazdagabb német város bőségében nőtt meg; a legnagyobb természetességre tett szert, amellyel csak nyugati zsidóság dicsekedhetik. Vett és elfogadott, szétszedett és újraformált; élt és élni segített, úgy hogy részben Bécs multjává és egyben jelenévé vált. A zsidók nélkül Bécs nem volna, amint Bécs nélkül a zsidóság sorsa az újabb századokban éppen legbüszkébb eredményeiben vált volna veszendővé. A világ semmiféle támadása nem csínálhatja vissza a történeti folyamatot.

A. D. Gordon und die neue geistige Orientierung der deutschen Juden

Irta: SZABÓ IMRE tv., Cluj.

A németországi zsidók a rájuk sulyosodott katasztrófa ellenére is folytatják szellemi munkájukat, természetesen nem abban a mértékben, ahogy azt az elmúlt demokráciának szabad levegőjében megcselekedhették. Új utakat keres a zsidó szellemiség, de senki ne higgye, hogy az új zsidó szellem bekapcsolódást, hozzáazonosulást, vagy plane elismerését jelenti a hitlerizmusnak. Az a csoport Hannoverben, a „német nemzeti zsidók“ alakulata, amely ilyen utakat keres, máris ki van közsítve a Németországban élő zsidó százezrek érzelmi és értelmi világából. A zsidók új útja a régi szellemiséghez való megtérés. A Jüdische Rundschau sorozatos közleményekben ismerteti azokat a modern filozofusokat és költőket, akik már évtizedekkel ezelőtt irányt mutattak arra, hogy a zsidóságnak milyen uton kell járnia és akik ma a legolvasottabbak Németországban.

Achad Haam, a legmodernebb zsidó filozófus a proféták erkölcsét tanította. Ebben az eszmiségben látta a zsidóság jövőjét, szemben kortársaival, főleg Berdyczewskivel, aki ezt a morált elvontnak és gyakorlatiatlannak tartotta. A két iskola közötti szintézis megteremtésére törekedett, A. D. Gordon. Ő az, aki a zsidó erkölcs megtartása és fejlesztése mellett követte a modern kor tendenciáit is. Achad Haam filozófiája mellett főleg Martin Buber volt hatással Gordonra. Martin Buber a chászid tanokat állította a zsidó eszmiség tengelyébe, a chászidot az ő igénytelenségével, leegyszerűsödött életével és bibliai pátoszával.

Gordon az egyes embertől követeli a legmagasabb erkölcsi kiteljesülést. „Egy népnek a megváltása szorosan összefügg a nép egyedeinek megváltásával” — írja. Az ember maga kell, hogy ujjáépüljön, kell, hogy lelkiileg és ennek nyomán fizikailag is megújodjon és akkor új élet nyílik meg számára, új föld és új égbolt. Mi az eszköze ennek a megújodásnak? Semmi más — mondja Gordon, — mint a munka és annak folytatólágossága. A munka a zsidó számára nemesbülés, az emberi tökéletesség felé való haladás. A munka magasabb értelemben nem lehet elválasztó momentum sem az ember és a természet, sem pedig ember és ember között. Ennélfogva Gordon úgy kívánja a munka megszervezését, hogy összhangban legyen mindenekelőtt a természettel és ne hozhasson létre különbségeket. Sem osztálybelieket, sem népieket.

Azt mondja: Héberben az embert „adam” szóval jelölik. Ennek egy másik hasonló formája az „adama” aminek jelentése: föld. A földdel, a természettel való együttélés első feltétele tehát az igaz emberi életnek. Kozmikus elgondolás, amely közvetlen cselekedetet követel az egyéntől. Az élő kultúra Gordonnál ugyanaz, mint a chászidnál a köznapnak a megszentelése. A cselekedet: a munka. Szent ügy, zsidó ügy, profétás ügy.

Ezeket írja:

„Az élő kultúra átfogja az egész életet. Mindazt, amit az élet megteremt az életért, nevezzük kulturának. Tehát a földmunkát, a házak építését, az utak építését és karbantartását, minden munkát, ami az embernek használ. És kell, hogy munkánkkal serkentsünk és példát nyujtsunk. Saját kezünk munkája végezze mindazokat a cselekedeteket, akár figyelmes, finom munka legyen az, akár egyszerű, közönségesnek látszó és nehéz. Nekünk megújhódó intellektueleknek éreznünk,

gondolnunk és átélnünk kell mindazt, amit az egyszerű munkás érez, gondol és átél. Csak ha ez így történik, leszünk egy olyan kultúra birtokában, amelyet az élet szálai szönek át."

Az életnek ilyen felfogása mutatja, hogy Gordon nem akarja a racionalizálást, legkevésbé az intellektualizálást. Nem látja a haladást abban, hogy az emberek felszabadítják magukat a természet uralma alól és átadjuk magunkat a gép uralmának. Gordon számára minden élet forrása a természet. A modern kultúra oda vezetett, hogy az ember nemcsak a természetet akarja kormányozni, hanem ember az embert is, egyik osztály a másikat, egyik nép a másikat. Ez a modern életnek rákfeneje. Nem külső körülményekben rejlik, hanem magunkban, hatalom után való törekvésünkben, a mohóságban, hogy meggazdagodjunk, az uralmi vágyban és főleg abban a kívánságban, hogy lehetőleg kényelmesen és nagyszerűen élhessünk.

"Az uralom mindig nehezen viselhető el, főleg szabad szellemek részéről, — írja egy helyen. Az uralom függőséghez, szolgasághoz, szegénység felé vezet."

Csak a természetben élő ember élhet szabadon, csak a dolgozó ember mentes a parazita léttől, csak ő tud teremteni, csak ő az, aki nem akar kizsákmányolni.

Gordonnál a szabadság és a kizsákmányolás fogalma mély és emberséggel telített értelmet nyer. Csak az dolgozik, aki nem akar mások fölött uralkodni. Ez épügy érvényes a természet fölötti uralomra, mint a népek, vagy osztályok fölöttire. Hogy uralkodni akarunk-e, az tisztára tőlünk függ, vágyainktól, amelyek mélyen el vannak rejtve bennünk. A kapitalizmus, a háború, a kormányzás, a hatalom gonosz dolgok, de nem önmagukban gonoszok, hanem azért, mert mi magunk is hajlamosak vagyunk rájuk. Fel kell frissíteni tehát az emberi szíveket, telíteni kell azzal a morális eszméiséggel, amit a próféták hirdettek.

A. D. Gordon az alkotó munkának és a földhöz való ragaszkodásnak énekesé. Főleg Palesztinát szereti, minden sajátosságával, minden küzdelmességével, fájdalmas és gyönyörű multjával és lendületes jelenjével.

A súlyos megpróbáltatások között élő német zsidóság az ő eszméiségének felelevenítésében tér most magához.

A fajelméleti örület leküzdésének módja

Irta: Dr. LÖWENSTEIN LAJOS elnök tv., Tg.-Mures.

Prof. Zollschan javaslata

Az európai BB. Disztriktek MK-ének Bécsben, a mult év decemberében tartott közgyűlésén, majd az ez év májusában lezajlott cionista kongresszus alkalmából az azon részt vett B. B. delegátusok tiszteletére rendezett prágai ünnepélyes páholyülésen dr. Zollschan Ignác tv., európai hírv biológus és fajkutató, a bécsi „Eintracht“ páholy tagja, egy nagy horderejű javaslatot terjesztett elő, amelynek a németországi zsidó üldözések és a másutt is mind jobban terjedő antiszemitizmus adnak szomorú aktuálitást.

A tudós komolyságával és lelkesedésével száll sikra javaslatában egy olyan intézet létesítéséért, amelyben exact anthropológiai kutatásokkal lehetne és kellene megdönteni az u. n. „tudományos“ antiszemitizmus fajelméleti örületét.

Mivel indokolja Zollschan javaslatát és hogyan képzei annak gyakorlati megvalósítását?

Karlsbadban tartott előadásában a következőket mondja:

„Elsősorban nem szabad észre nem vennünk azt a sokak nézete szerinti tényt, hogy valójában sorsdöntő időket élünk. Mig az elmúlt utolsó 4–5 évszázadban szakadatlan folyamatait látjuk az egyéniség felszabadulásának az ó- és középkori tradíció kötelekeiből és a modern haladás büszkeségét az intellektus mindjobban kifejlődő önállósodása képezte, addig napjainkban egy merőben ellentétes irányzat van kialakulóban. A humanizmus és renaissance, a reformáció-felvilágosodás és a klasszikus filozófia kora óta szünet nélkül harc folyt egyfelől a Tradíció konzervatív hatalma, másfelől a Logos, vagyis az emberi értelemben vetett bizalom hová tovább mind hatalmasabbá váló ereje között. A sötétségből a világosságba való átmenetnek szakadatlan fejlődési folyamata volt ez, amely az összes létezés-sphaerákban megnyilvánul; világnézetileg a tudománynak a teológia jármá alól való felszabadulásában; politikailag a liberálisizmusban; a gazdasági életben pedig a szabad verseny érvényesülésében jutott kifejezésre. Mind ennek most pont a megfordítottját akarnak elérni. Áttérni a világosságról a mithoszi és misztikus lelki hatalmak sötétségébe; szabadjára engedni a belső intuitív ösztönöket; mindent a nemzeti és faji ösztönre bízni, — feláldozni az egyént a kollektivitás érdekében. Az olasz fasizmus jelvénye — a rózseköteg közepéből kiálló liktorbárd — találóan jellemzi a rendszert, amely mindenkitől megköveteli a végrehajtó hatalommal szembeni vak engedelmességet és az individuálitásának az önkéntes feláldozását még akkor is, ha ez ellenkezik a saját jobb meggyőződésével. Ebben rejlik a nacionalizmusnak — mint eszményi princípiumnak tulajdonképpen metafizikai alapja.

Korunk elméleti fundamentumának egy másik lényeges része a „fajelmélet“, amely az előbb kifejtett princípiumot egy még magasabbban fekvő természet-tudományi alapra helyezi. Annak a tételnek a felállítását, hogy minden faj egy sajátlagos és annak kizárólagos tulajdonságát képező tehetséggel bír, amely kizárólag a véralkat velejárója és minden nemzedékeken keresztül állandó és változatlan marad. Ez az elmélet a fajgeniusz mindenhatóságában való hit fanatizmusát hihetetlen méretűvé fokozza.

Végül legfontosabbnak és a jelenlegi politikai irányzat szempontjából legjelentősebbnek az u. n. Nordik-theóriát kell tekintenünk, amelyet tulajdonképpen a germánság theoriájának is nevezhetnénk.

A germánság teóriája

Azt állítja ez, hogy miként azt a dor — és az ismeretes népvándorlásból tudjuk a protogerman-északról állandóan hatalmas néptömegek vándoroltak be a többi országokba és ezekben a kultúra minden csírája, de főképpen mindaz, ami produktív és alkotó, kizárólag ennek a germán komponensnek köszönhető. Ez a Nordik-theória ma már az angolszász országokban is erősen tért hódított. Az amerikai Madison Grant könyve: „The passing of the great race“ már a címmel elárulja ezt a hatalmas pszichikai faktort, amely jelenleg a mozgalom hajtóerejévé szegődött. Ennek a „Nagy fajnak“ a „kipusztulásáról“ van itt szó, azáltal, hogy az alacsonyabb rendű fajták „abszorbeálják“ és így szükségszerűleg ki kellett fejlődnie ezen nemes faj minden leszármazottjában annak a törekvésnek, hogy ezt a pusztulást feltartóztassa, minden idegen fajtájúság kiküszöbölése által. Bizonyos, hogy nem itt van a helye annak, hogy a kritikai megismerést és me-

tafizika problémáit megvitatassuk. A kérdést, hogy melyik forrásból fakadnak a tulajdonképpeni élet-értékek: a „Logos“-ból-e vagy a „Bios“-ból, vagyis a nagy szellemek intellektuális teljesítményéből, az ösztön alól felszabadított önálló gondolkodásból, a materiát áttörő értelemből: tehát a „ratio“-ból-e vagy a lélek erejének sötétjéből, azokból a misztikus életerőkből, amelyek a vér titokzatos sajátossága útján közvetített tulajdonképpeni nyers erőt alkotják bennünk, — az őseinkből belénk átszármazott, változhatatlan mnemikus anyagból; egyszóval azokból a hatalmas energiákból, amelyek biológiailag belénk vannak rögzítve: ezt a nagy kérdést, amely az emberiség történetének alakítására befolyással bíró faktorok kutatásánál olyan óriási jelentőséggel bír, ezt a kérdést itt érthető módon végérvényesen nemcsak eldönteni nem tudjuk, de még vizsgálat tárgyává tenni sem kezdhettük.

Annyit azonban ennek a materiának az ismerője minden további nélkül már most is határozottsággal állíthat, hogy erre a kérdésre egyik vagy másik irányban világosan döntő választ még egyáltalán nem találtak; hogy a vélemények harca ezen kérdés fölött még nincs eldöntve; hogy tehát ez a kérdés még erősen vitás és kontroverz. Semmiesetre sincsenek ennek a vitának az eredményei olyan fix módon megformálva, hogy azok megingathatatlan alapját képezhetnék egy olyan gyakorlati politikának, amely jogosult volna arra, hogy népek sorsa fölött végérvényesen döntsön.

Az átöröklés kérdése.

Mig tehát az intellektualizmus és az intuició közötti összefüggés kérdése a kritikai megismerés és a filozófia körébe esik, addig a szorosabb értelemben vett átöröklés kérdése — mint minden fajelméleti probléma quintessenciája — kizárólag az exact tudomány birodalmához tartozik. Ezen a téren pedig — Mendel Agostonrendi szerzetes és De Vries hollandi botanikus felfedezései és megállapításai nyomán — az utóbbi időben rendkívül messzemenő haladás történt. Az átöröklés tényei és azoknak törvényszerűségei bámulathajító pontossággal állapították meg. Ami azonban még nem volt megállapítható és ami még most is a legprimitívebb kezdetlegesség stádiumában van, az az átörökléssel szemben érvényesülő változások törvényszerűsége. Ezen a téren csak a mutató ténye ismeretes és azok a kutató önkényétől függő morphologiai átalakulások egyes rovar fajták egymásutáni generációin, amelyek bizonyos törvényszerűséggel következnek be a Röntgen-sugarak behatása nyomán. Ha tehát nem ismerjük a sematikus jelleg változásainak törvényszerűségeit, akkor azt is be kell ismerünk, hogy a pszichikai tulajdonságaiknak nemcsak a módosulási, hanem még az átöröklési törvényei is olyan rejtélyt képeznek, amelynek a legesekélyebb mértékben sem sikerült még eddig a nyomára jutni. Már pedig a politikai fajelmélet épen ezeknek a pszichikai tulajdonságoknak a specifikus characterére és állandóságára van felépítve. Hogy mennyire ingatag ez az alap, az már ebből a pár szóból is eléggé ki-világlik.

Az eddig taglalt teoriák általános természetű hypotézisekről és megállapításokról szólnak: vagyis nincs bennük semmilyen megállapítás a jót vagy rosszat illetőleg; tehát nincs bennük még semminő megállapítás az értékre vonatkozólag. Csak bizonyos, állítólag tudományos igazságokat állapítanak meg; azt például, hogy politikai tekintetben helyesebb nemzeti mint „liberális“ irányt követni és, hogy kívánatos eugenetikai és fajhygieniai szempontból bizonyos normák

betartása; ami azonban egyaránt vonatkozhatik minden nemzetre és minden fajra.

A továbbiakban tárgyalandó része azonban a most divatos fajelméletnek ettől már igen lényegesen különbözik. Ez a már említett Nordik-theoria. Azzal az állításával, hogy minden érték kizárólag ennek az egy fajnak köszönhető, már eleve felső és alacsonyabb rendű fajokat létesít. És ezáltal előzódik tulajdonképpen ki az emberi fajok érték-különbözőségeinek problémája.

Ellenvélemény.

Nézetem szerint azonban a fajkutatás problémájának jelenlegi koncepciója teljesen hamis alapokon áll. Legbensőbb meggyőződésem szerint a fajdiagnózis, a fajértékelés, fajkeletkezés és fajkeveredés részletkérdések; a fajmorphológia, fajbiológia, fajpathológia és fajhygiene — az anthropologia és eugenetika egész komplexuma — teljesen más szemszögből volnának megítélendők és tárgyalandók, mint a hogyan az történt és történik. És éppen olyan szilárd meggyőződésem az is, hogy egy ilyen alapos átorientálás teljesen keresztülvihető. Saját tanulmányaim és utazásaim azt a szilárd, kezdetben ösztönszerű meggyőződést érlelték meg bensemben, hogy azok a kísérletek, amelyek újabb kutatási alapok felfedezésére — és ezzel újabb és egészen más kutatási eredmények elérésére irányulnak — nem csak kilátást, hanem majdnem teljes bizonyosságot nyújtanak arra nézve, hogy teljesen kielégítő eredménnyel végződjenek. A kérdésről ilyen módon nyert új megítélés — ha az a népek és fajok életirányításába átvitetnék — vagy egészen más fajpolitikát, vagy a fajpolitikának mint olyannak, végleges megszűnését is eredményezhetné.

Ha a Nordikelmélet különbséget tesz felsőbbbrangu, tehetségesebb és kevésbé tehetséges fajok között, úgy a Németországban most uralkodóvá vált irányzat ehhez még újabb megkülönböztetést is fűz. A zsidó fajról ugyanis nemcsak azt állítja, hogy alacsonyabbrendű, hanem azt is, hogy fajérték rontó. Ezen irányzatnak szociológusai nemcsak azt hirdetik, hogy a zsidóság elvből és egy magasabb célja érdekében állandóan a többi népek megrontására törekszik, hanem anthropológusai még azt is állítják, hogy a zsidók a bennük rejlő fajkényszerből és a valóságban fennálló fajnélküliségből kifolyólag — a zsidók t. i. csak egy fajkeverék — egy konglomerátuma a heterogén fajelemeknek; még legjobb akaratuk mellett is csak romlást jelentenek a többi népekre nézve. És ezzel megindul a fajragalmazás borzalmas fejezete, amelynek részleteire itt nem akarok kitérni.

A terv tudományos és propagandisztikus megvalósításának mikéntjét Zollschan első memorandumában a következőleg adja elő: „Már most is rendelkezünk egy egész tömegével azoknak a tudományos megállapításoknak, amelyek homlokegyenest ellenkeznek a Németországban most érvényben lévő fajideológiai enunciaciókkal. Számos ezen szempontból fontos tétel még rendkívül vitás, nagyrésztük már eleve megdöntöttnek tekinthető és mindenestre megállapítható, hogy ennek a tannak egész alapja még teljesen ingatag.

Ankétok szükségessége.

Ha tehát sikerülne a kérdés jelenlegi tudományos állásának keresztmetszetét pontosan megállapítani, akkor világosan el lehetne választani egymástól azt, hogy mi az, ami megbízható biztos tudás és mi az, ami még vitás vagy amit már most üres és semmivel sem in-

dokolható hypothézisnak vagy üres állításnak kell tekintenünk. Az ilyen kérdések tisztázása rendszerint ankéték keretében történhetik meg. Az itt számba jövő kérdések politikai és elméleti fontossága nemcsak indokoltta, hanem az idők által egyenesen ránk parancsolt szükséggé teszi, hogy mindent megtegyünk arra nézve, hogy kontradiktóris módszerrel nyilatkozatokat és ellenvéleményeket szerezzünk be, azoknak lehető mélyreható indoklásaival együtt mindegyik táborból olyan formában, amellyel helyet biztosítunk az ellenfélnek is az általa megkívánt bizonyítási lehetőség számára. Egy ilyen ankét írásban is lefolytatható, de összehasonlíthatatlanul előnyösebb volna a közvetlen élő szóban történő eszmecsere, amely természetesen jegyzőkönyvileg rögzítettnek meg. Ilyen módon kitűnne, hogy az eképpen elért tényleges mérve a kétségtelen tudományosságnak bir-e az objektív megítélés szerint akkora jelentőséggel, hogy ennek alapján egy ekkora horderejű ideologia és egy annyira radikális fajpolitika megteremtése jogosult volna. Tehát az önálló — önzetlenül tudományos — anthropológiai és szociológiai kutatások mellett a politikai orientációt is szolgáló olyan ankétáról volna szó, amely vizsgálat tárgyává tenné a fajelmélet alapját képező tudomány jelenlegi állását. Ezenkívül azonban még egy egész programját az eddig elhanyagolt eszközöknek lehetne a politikai orientációk és politikai hatások szolgálatába állítani. Soroljunk fel egynéhányat ezek közül.

A páholyok munkában.

5 évvel ezelőtt a newyorki Jewish Comite vezetősége számára egy emlékiratot szerkesztettem, amelyben „A szociológiai és anthropológiai információs központ” létesítésére irányuló kérés Louis Marschal halálának közbejötté miatt ugyan nem teljesült, de 1932-ben az Amerikán kívüli I. O. B. B. Distriktek Munkaközössége által elhatároztatott; azonban az időközben beállott súlyos politikai események miatt a határozat keresztyüviteléhez még nem fogtak hozzá. A tulajdonképpeni célja ennek az intézetnek az volna, hogy állandóan tájékoztassa a saját sajtót és szervezeteket a veszélyt jelentő ideológiák tartalmáról és keletkezéséről már keletkezésük pillanatától kezdve, amikor még kifejtetlenül, csirájukban vannak, hogy hatástalaníthatókká legyenek még mielőtt átmentek a köztudatba. Az erre irányuló nyilvántartásnak ki kell terjednie minden fontosabb szóbeli vagy írásbeli közleményre, napi sajtóra, folyóiratokra; főleg azonban az eddig hozzáférhetetlen szakirodalomra. Ennek az információs anyagnak helyes kiválasztása, kritikai feldolgozása — ha tudományos támadásokról van szó — azoknak tárgyilagosa megcáfolása egy a szociológia és anthropológia terén megbízható jártasságu szakembernek teendője volna, aki vagy mint ennek a létesítendő központnak vezetője volna, vagy a már meglévő szervezetek egyikének szakreferense ezen a különleges téren.

Egy ilyen tudományos információs szolgálat révén valószínűleg megbízható irányelvek is kialakíthatók lettek volna. Ami akkor — kétségkívül a haladás kárára — elmulasztatott, azt még ma is meg lehet csinálni és szisztematikusan beilleszteni az ellenakció általános tervezetbe.

Az ellenfél tudományos vagy pseudo-tudományos irodalmának állandó közlése és annak szakszerű feldolgozása mellett saját részről is időszakos közléseknek kellene megjelenüök, amelyek az olvasót a pártokon felülről jó folyóirat módján kellene, hogy tájékoztassák a kérdésekről és azok érdekesebb részleteiről. Ezen kívül tervbe veendő

népszerű, a felvilágosítás célját szolgáló brosurák kiadása, amelyek alkalmazkodva az illető népesoport sajátosságához, amelyhez szólnak, népies módon foglalkoznának ennek a hatalmas témának különböző részleteivel; régebbi jó könyveknek újonnan való megjelentetése; a szemünk előtt lebegő politikai célt szolgáló új művek publikálása kell, hogy további feladat legyen. Tanulmányúttaktól kezdve a tudományos expedíciók szervezéséig — pályadíjak kitűzése különleges feladatok megoldására — nemcsak ankétek, hanem lehetőleg kongresszusok egybehívása is, lehetnének ennek az újonnan létesítendő fórumnak megfelelő anyagi eszközökkel való ellátás és olyan autoritás elérése után, mint amilyennel a jóhírnevű tudományos társulatok rendelkeznek, eredményes és kecssegtető feladatai. Az egész vonalon — kezdve az ellenpárt szaklapjainak nyilvánartartásától, saját felvilágosító iratok kiadásáig és a faji alapon hirdetett antiszemitizmus argumentációjának radikális analiziséig — a rágalmazás ellen a tudomány nevében való hatékony tiltakozástól a szaktudósok ankétfájáig — értékes művek megjelenésétől az önálló és öncélú tudományos kutatás beindításáig — egy intézményt kellene létesíteni, amelynek működési köréhez tartoznának ezeknek a feladatoknak a megoldása. Azon politikai jogi és gazdasági irányú intézkedések mellett, amelyek az események folytán szükségessé váltak, egy olyan akció is beindítható, amely a faji alacsonyabbrendűség tana ellen irányul. Az itt éppen vázolt irányban teendő első lépésekkel az odavezető út világosan meg van jelölve. A teendők a következők:

a) Az összesség nevében való egységes akaratú tiltakozás az ellen, hogy alacsonyabbrendűeknek minősítsünk.

b) Egy konferenciában egyesíteni az összes nagy szervezeteket, amelyek az összességet képviselik.

c) Az ezen konferencián kifejezett tiltakozáson kívül egy olyan határozat hozatala, amely kimondja a harcot a faji antiszemitizmus tudományos argumentációja ellen.

d) Ankét egybehívása.

e) Önálló és öncélú tudományos kutatások beindítása a szociológia és anthropológia fontosabb ténykedéseinek tisztázása céljából.

f) Megalapítani „A zsidóság szociológiájának és anthropológiájának egyesületét” azon célból, hogy a c) f) felsorolt feladatokat elvégezze.

Az egyesületnek két fő osztályból kell állania. Az A) osztály a maga tevékenységét kizárólag tudományos ismeretek szerzésének előmozdítására kell fordítsa.

A B) osztály a feladat politikailag fontos részével foglalkoznék. Nem politikát kell csinálnia, hanem a politika számára a küzdelemhez szükséges tudományos fegyverzetet kell a megfelelő formában rendelkezésre bocsátania.

Az A) osztály szempontjából számba-jöhető egyetem a jeruzsálemi. Tárgyi okoknál fogva ez a legalkalmasabb. Ennek a jeruzsálemi kutató intézetnek mindenesetre már előzetesen összeköttetésben kellene állania egy Párizsban vagy Londonban székelő előkészítő és tanulmányozó departementtel. Magának a szociológiai és anthropológiai társaságnak a székhelye is legalkalmasabb helyen Párizsban vagy Londonban lehetne.

Egy másik — a jeruzsálemi egyetemhez intézett — memorandum körvonalozza azokat a feladatokat, amelyeket az ott létesítendő anthropológiai és szociológiai kutatások intézetének — amely megfelel az első memorandum A. osztályának — el kellene végeznie.

„Ennek a főiskolának módjában áll a zsidók és a benszült

(autochton) palesztinai lakosság anthropológiai típusának kérdését kivizsgálni és egyben összehasonlító anthropológiai vizsgálatokat végezni a különböző származású zsidó csoportok és a környező lakosságra vonatkozólag. Palesztina erre a célra kiválóan alkalmas terület vagy legalább is olyan mértékben jó mint Newyork.

A fajbiológiának, fajhygiénének és eugenetikának az orvosi tudomány körébe eső kérdéseire vonatkozó tevékenység ezáltal szintén hathatósan előmozdítható lenne és további kiépítésében megfelelő exact alapot nyerhetne. A szokásos mérési és statisztikai methodusok mellett a röntgen metodikának, a vércsoport meghatározásoknak, az iker-vizsgálatnak, az átöröklési vonalak analizisének és biológiai kísérletezésnek új útjai is igénybe vétethetnének. A biológiai átöröklések közötti összefüggések tanulmányozása azonban nem csak önmagában volna érdekes, hanem átvezethetne egy olyan, eddig járlatlan területre, amely éppenséggel a fajiség kérdésének magát a nyitját képezi. Ezért szükséges ennek a feladatnak néhány vonallal való körülhatárolása.

Az átöröklés törvényén, — vagyis a meglevőnek az állandóságán — kívül bizonyára létezik egy törvényszerűsége a típus megváltozásának is. Hogy ilyen típus-változások előfordulnak és hogy azok bizonyos törvények befolyása alatt állanak, az már eleve következik a ma általánosan elismert evolutio theoriából. Hiszen máskülönben a szelektios elv alapján a biológiai átöröklés változhatatlansága esetén bármely fejlődés lehetősége a szerves világban el sem képzelhető. Az átöröklési típus változásának (idiokynesis) ilyenszerű feltételezése azonban nemcsak a filozófiai elképzelés parancsolta szükségesség, hanem ezeknek a genotipikus változásoknak a fennforgása tapasztalati tény is, amely tény ma mutatio néven a természettudományok egész birodalmában általánosan ismeretes. A mutatio okáról és a jelentkezésére befolyással bíró törvényekről azonban eddig még alig tudunk valamit. A kísérleti biológia azt gyanítja, hogy itt az átöröklési faktoroknak bizonyos befolyások hatása alatt létrejött quantitativ változásairól van szó. De csak egyetlen esetben sikerült ezt a phaenoment (röntgen-sugarak hatásának kitett rovaroknál) kísérletileg valóban létrehozni. A tényleges tudásunk azonban ezekről a dolgokról majdnem a nullával egyenlő, dacára annak, hogy az evolutio a természetben az egész vonalon érvényre jut és éppen annyira általános jelenség, mint a mutatio a botanika és zoológia terén. Azoknak a törvényeknek a kikutatása, amelyek alapján ezek a jelenségek végbe mennek, kétségkívül a legnehezebb feladatok közé tartozik. Amit ezen a téren a tudományos intézetek ezidőszerint tehetnek, az egyelőre annyiból áll, hogy az anyagot összegyűjtik és gondosan előkészítik. Emellett természetesen nagy fontossággal bírna azoknak az emberi test-típus változásoknak kimutatása, amelyek a tiszta átöröklési vonalaknál észlelhetők.

Sürgős megoldásra vár tehát az a probléma, hogy egy nép lelki típusára, képességeinek minőségére, lelki strukturájára, teljesítményeinek sajátosságára és nagyságára nézve egyedül a veleszületett és speciális népi jelleg vagyis a fajiségének biológiai átöröklési javai-e a döntőek?

A népszihológia területén

És ezzel a fizikai-anthropológia területéről eljutottunk a népszihológia terére, amelynek megállapításai ugyancsak döntő jelentőséggel kell, hogy bírjanak a fajelmélet jogosultsága mellett vagy

ellen. Hogy pld. a szellemi forma és funkció bizonyos sajátosságai összefüggenek-e a fajisággal vagy minden faji összefüggés nélkül, helyenként mint csupán véletlenül jelentkező összefüggések és spon-tán variációk lépnek föl — ezt végérvényesen eldönteni rendkívül fontos volna. A tényeknek gondos tanulmányozása ezen a téren felbecsülhetetlen anyagot szolgáltathatnak ehhez a problémához. Ugy a fizikai, mint a pszichikai állandóság vagy változékonyság körébe eső kérdésekre nézve a siker minden reményével lehetne a zsidóknál a vizsgálatokat megkezdeni. Ezekhez a kérdésekhez tartoznának első-sorban a lakhelynek, éghajlatnak, táplálkozásnak, az izomzat és moz-gási szervek inaktivitásának (ghetto) avagy azok fokozott igénybevé-telének (sport); a foglalkozás milyenségének, csak a kereskedelem-ben avagy testi vagy szellemi foglalkozás, illetve a foglalkozás megváltozásának — az östermeléshez való visszatérésnek; a fejlődési lehetőség állandóságának avagy zavart voltának, illetve a szabad-ság vagy jogfosztottságnak; a környező népek milyenségének és sor-sának; a kulturális korlátozásnak, a saját lokális tradíciókra avagy az idegen kultúrákban való elmerülésnek, avagy a saját legmagasabb értékeknek az egyetemes emberrel való synthezisnek stb.-nek a testi és szociális habitusra valamint az egyesnek és az összességnek szel-lemi és lelki sajátosságára való befolyása.

Mindezek a kérdések rendkívül érdekes tanulmányi tárgyat ké-peznek. És a mai strukturájában a zsidóság szolgáltathatja a legalkal-masabb alapot az ilyen természetű problémák kitanulmányozására. Ezek olyan szerű tanulmányok, amelyek ma a világ minden részében elvégezhetők rajtunk. De a kutatások tudományos központjának a je-ruzsálemi egyetemen kellene lennie. Ez a hely egyenesen predesti-nálva van az ilyen kutatások elvégzésére a maga tudói révén, akik alapos ismerői az európai kultúra metódusainak és tudományos anya-gának — és azon körülménynél fogva, hogy ez az a terület, ahol nemcsak a saját fájának a világ minden részéből összeverődött töredékei, hanem a legkülönbözőbb faju népek is fellelhetők és egy-ben a különféle kultúrák érintkezési területét is képezik. Ugyanugy predestinált helye azonban ez az egyetem még más fölöttébb érdekes tudományos feladatok megoldásának is.

A történelem folyamán gyakran és ismételten végbement a néppé való alakulás folyamata. Tudjuk, hogy azonos vagy akár különböző véralkatu törzsek összetalálkozásából a legkülönbözőbb szociológiai folyamatok (bevándorlás, háborus leigázás, kulturális egyesülés, nagy történelmi átalakulások, egyetlen nyelv uralkodóvá válása, politikai — szociális — gazdasági és jogi folyamánai az egyazon területen való együttlakásnak) behatása alatt végeredményében egységes nemzet lesz. Gyakran megpróbálták már ezt a néppé válást retrospektív elgondolással és spekulatív filozófiával megmagyarázni. Sohasem álla-pította meg azonban a tudomány közvetlenül magában az átalaku-lási fázisban és a helyszínen direkt megfigyeléssel ennek a szerkezeti átalakulásnak a folyamatát. Saját korszakunkban, még néhány generációval ennekelőtte, egy modern szociológus számára Ame-rika szolgáltatott volna erre a célra kitűnő megfigyelési terepet. Ma általános az a nézet, hogy az amerikai nemzet éppen napjainkban keletkezett, de elmulasztatott ezen folyamat előfázisának a pontos re-gisztrálása és tanulmányozása. Ha nem tévedünk azonban, akkor Pa-lesztina jelenleg éppen egy ilyen előfázis stádiumában van és így ott és most a formális probléma számára, egy népkeletkezés szószzerinti értelemben vett status-nascendiben való megfigyelésére és kifürkészé-

sére a maga nemében egyedülálló alkalom kínálkozik.

*

Prof. Zollschan tv. ezen javaslata a csehszlovák-disztrikt szemléjében került ebben a formában leközlésre. A német nyelvű eredetiből Munkaközösségünk Szemléje részére történt magyarra való lefordítás-sal hasznos szolgálatot véltem tehetni annak az ügynek, amelynek érdekében Zollschan tv. értékes javaslata megtétetett, mert talán azzal a ténnyel, hogy ily módon a tv.-i lánc szélesebb rétege nyer tudomást erről a dolgról, lehetséges, hogy a gyakorlati megvalósításhoz is valamivel közelebb juthatunk.

TÄTIGKEITSBERICHTE DER LOGEN

AHAVA — BRASOV.

(Da bis Redaktionsschluss weder Bericht, noch Protokolle von der w. Ahava eingelaufen sind, wird das Referat über ihre Taetigkeit im Monat November in der nächsten Nummer mitgeteilt werden.)

AVODA — TG. MUREŞ.

Zur Aufarbeitung der mehrfachen Anregungen der AG hat die Loge mehrere Ausschüsse gebildet, die sich separat mit der Frage des Jugendpreisausschreibens, der Organisation des Schulvereins und dem Problem der Schwestern-org. befassten. Auf Grund der Referate stimmte die Loge der Organisierung des Schulvereins und den Vorschlaegen in der Angelegenheit des Jugendpreisausschreibens der AG ungeändert zu. Ebenso billigte sie den Vorschlag zur Bildung der Schwesternorganisation, beschloss aber diesbezüglich, erst dann an die Durchführung zu schreiten, wenn sich die von der Schalom-Lage erworbenen Erfahrungen für bewährt erwiesen haben, in deren Rahmen die Schwesternorganisation ihre Tätigkeit schon begonnen hat. Aus dem von Br. Präs. Dr. Ludwig Löwenstein im Namen des Ferienkomiteés erstatteten Bericht ist zu ersehen, dass dieses Komitee während der Sommermonaten hauptsächlich in der Richtung der Hilfsaktion für die aus Deutschland geflüchteten Juden und der Schaffung einer Chaluz-Farm wirksam war. Am 9. Nov., anlässlich des 90 jährigen Bestehens des Ordens, hielt die Loge eine Festsitzung ab, in der Br. Vizepräs. Béla Révész einen Vortrag über das Wesen und die Leistungen des Ordens hielt. Auf Grund des Referates des Br. Sekr. Josef Fritsch wurde in der Sitzung vom 29. Nov. die Frage neuer Einführungen diskutiert. Darauf folgend erstatte Br. Vamos seinen Finanz-Bericht. In derselben Sitzung nominierte die Loge einen Ausschuss zur Kandidierung der Logenfunktionäre für das Jahr. 1934. Der unter der Aegide der Loge wirkende Avoda-Klub verfolgt weiter seine Tätigkeit zur Verwirklichung des Kulturprogrammes, in dessen Rahmen Br. Prof. Mark Antal (Schalom Loge) einen wertvollen Vortrag über die Entwicklung der Kultur hielt.

EMUNA — TIMIŞOARA.

Die in den letzten Wochen entfaltete Arbeit der Emuna-Loge offenbarte sich im Zeichen jener umfassenden Aufgaben, welche die

AG in ihrer Präsidial-Sitzung vom 25. Juni beschlossen hatte. Auf die Initiative der Logen Schalom und Emuna hat diese Präsidial-Sitzung ein Programm ausgearbeitet, welches wenigstens zur teilweisen Verteidigung der Interessen der durch den Antisemitismus immer mehr bedrohten jüdischen Massen Rumäniens für geeignet erscheint und gleichzeitig die Möglichkeit bietet, dass das hiesige Judentum auch zur Hilfsaktion beisteuere, die heute allgemeine jüdische Pflicht ist. Die Erörterung über die Art der Durchführung hat zu verschiedenen Äusserungen Anlass gegeben, die dann die Klärung mehrerer Fragen zur Folge hatten. Die zionistisch eingestellten Brüder drückten einen gewissen Pessimismus aus über den zu erwartenden Erfolg; sie betonten das Primat des Palästina-Aufbaus und beantragten die organische Einfügung der Logen in diese Arbeit. Den der tiefsten Überzeugung entspringenden Anträgen antwortete Br. Präs. Sperling in einer der Logensitzungen, an der auch Br. Ludwig Bató, Mitglied der Wiener Massada-Loge als Gast teilnahm. Dank der objektiven Analyse, der wissensreichen Ausführungen und Schlussfolgerungen des Br. Präs. Sperling blieb die Loge beim ursprünglichen Beschluss. Zugleich nahm sie sich auch einer früheren Initiative des Br. Präs. Sperling, betreffs einer gemeinschaftlichen Reise der Brüder nach Palästina an, welche die Palästina-Orientierung der Brüder günstig zu beeinflussen geeignet ist. An der Diskussion, die sich an die tiefdurchdachte Ausführungen des Br. Präs. Sperling knüpfte, nahm auch der als Gast anwesende Br. Ludwig Bato teil. Er drückte seine Anerkennung über die Objektivität des Vorredners aus und zitierte die Worte des verstorbenen Br. Prof. Dr. Chajes: „Ein starkes Palästina kann nur von einem starken Galut aufgebaut werden“. Anlässlich des Geburtstages seiner Majestät, feierte die Loge in einer ihrer Sitzungen huldigungsvoll den König von Rumänien. Aus den vielen von der Loge in der letzten Zeit vollbrachten Leistungen sei hervorzuheben die Votierung eines Grossen Betrages zu Gunsten des Mifal-Arlosoroff, und zahlreiche Lokalaktionen, wie z. B. die Versorgung armer Kinder mit Schulbüchern, die Förderung des Tagesheimes und die Teilnahme an der Schaffung eines hebräischen Kindergartens. Die Tätigkeit der Loge offenbart sich natürlich auch auf kulturellem Gebiete. Von den in der letzten Zeit Vortragenden nennen wir die Br. Dr. Drechsler, Josef Farkas und Dr. Tenner. Wie es auch aus diesen mangelhaften Skizzen hervorgeht hat sich diese seit kaum einundeinhalb Jahre bestehende Loge unter der Leitung des Br. Präsidenten Sperling auch während der vergangenen kurzen Zeit zu einem der wertvollsten Glieder der transilvanischen AG entwickelt.

JEZIRA — ORADEA.

In der Sitzung vom 14. November beklagte der Br. Präs. Dr. Wilhelm Molnár den Tod Leo Motzkins, dessen Verlust vom ganzen Judentum betrauert wird. Die Loge befasste sich entsprechend der Ordensverpflichtung und dem AG-Beschlusse mit dem Ausbau der Loge in ihrem Kreisgebiete, um überall in ihrem Rayon ihre Pioniere zur Vertretung der BB-Zielsetzungen stellen zu können.

Ausserdem beschloss die Loge die Aktion der Versorgung armer Schulkinder mit Milch und Brot fortzusetzen. Im vorigen Jahre wurden täglich während der Winterzeit cca 150–200 Schulkinder, ohne Unterschied auf Konfession, in einem warmen Lokal mit Früh-

stück versorgt. An der Tagesordnung sind weiterhin die Präsidialbeschlüssen der AG, um eine einheitliche Stellungnahme des Plenums zu ermöglichen. In einer der Logensitzungen hielt Br. Vizepräs. Eugen Adler, der 4 Wochen lang in Palästina weilte, einen Vortrag über seine dortigen Erfahrungen und Erlebnissen. Der Vortragende führte die Zuhörer durch die einzelnen Städte und bedeutenderen Kolonien des aufblühenden Landes, überall zog er eine Parallele zwischen den alten und jetzigen Zuständen. Besonders hob er die schwere, vollbrachte Arbeit hervor, um die wüsten und unfruchtbaren Teile des Landes bearbeitbar zu gestalten. Er behandelte die jetzige Entwicklungsperiode des Landes vom Gesichtspunkte des Handels, der Industrie und der Landwirtschaft. Er machte die Zuhörer bekannt mit allen jüdischen Kulturfaktoren, Wohlfahrtsinstitute der Arbeiter und die Kindererziehungsanstalten. An dem ausserordentlich interessanten, lehrreichen und schönen Vortrag nahmen auch die Schwestern teil.

OR — ARAD.

Die Kräfte der Loge, über deren reiche Tätigkeit und schwunghafte Entwicklung wir in der letzten Nummer berichtet haben, erfuhren in der letzten Zeit einen wertvollen Zuwachs. Als Ergebnis der in der Sitzung vom 21. Nov. erfolgten Ballotage, wurden folgende Brüder aufgenommen: Ignatz Anhaltzer, Armin Grünstein, Eugen Kardos, samuel Lazar, Karl Mahrer, Josef Tethi und aus dem Rayon der Loge Moritz Kuliner, Pecica. In derselben Sitzung Wählte die Loge ihre Funktionäre für 1934, und zwar: an der Spitze der wiedererwählte hervorragende Br. Präs. Dr. Max Kupfer. Vizepräsidenten Br. Dr. Eugen Fischer und Aladár Lakatos, Mentor Br. Dr. Alexander Dohány, Prot. Sekr. Br. P. Ehrenfeld, Sekr. Br. Desider Grossmann. Schatzmeister Br. Béla Sándor, Marschall Br. Daniel Koch, Guardian Br. M. Schwartz. Präsident des AG-Ausschusses Br. Josef Moskovits. Wir wünschen den neuerwählten Funktionären und den neu aufgenommenen Brüdern segens- und erfolgreiche Arbeit.

SCHALOM — CLUJ.

Im Vordergrund der Logentätigkeit steht die Verwirklichung jenes Programmes, welches die Präsidial-Sitzung vom 25. Juni 1. J. der AG für die transsilvanischen Logen bestimmte. Es gelang diesbezüglich beträchtliche Erfolge zu erzielen und die im Laufe der Zeit erworbenen Erfahrungen haben wiederholt die Richtigkeit jenes Weges bewiesen, den die eine organische Einheit bildenden transsilvanischen Logen des rumänischen Distrikts auf Anregung der Schalom und Emuna — Logen beschritten haben. Die am 29. Okt. in Bukarest abgehaltene Distrikt-Konferenz hat nicht nur den Erwartungen nicht entsprochen, sondern hat noch neue Beweise dafür erbracht, dass den transsilvanischen Logen auch in der Geltendmachung der wahren BB-Geist und Disziplin entsprechenden Arbeitsmethoden Aufgaben zufallen, wenn man will, dass die Produktivität des ganzen Distrikts gesteigert werde. In dieser Bestrebung steht der AG die w. Orient-Loge, Cernăuți mit vielem Verständnis zur Seite. Diese Auffassung, deren markantester Vertreter Br. Präs. Dr. Eugen Kertész ist, dringt sich besonders in der Schalom-Loge, der Zentralloge der transsilvanischen AG durch. Übrigens ist im Leben der Schalom-Loge ein neue Bereicherung zu verzeichnen. In der Sitzung vom 28. Nov.

wurden folgende neue Brüder eingeführt: Ing. Franz Goro, Tierarzt Edmund Hajdu, Turda und Dr. Ignaz Herczegh, Arzt, Bistritz. Die Einweihungsrede hielt Br. Dr. Andreas Balázs, welcher die von der Loge unter der Leitung des Br. Präs. Dr. Kertész gezeigten Erfolge würdigte und gleichzeitig auch die Richtung wies in der sich die Tätigkeit der Loge weiter zu bewegen hat. Auf die Einweihungsrede antwortete im Namen der Neueingeführten bei allgemeinem Beifall Br. Edmund Hajdu. Zum zweiten Teil der Sitzung erschienen auch die Mitglieder der Schwesternorganisation. Der Glanzpunkt dieses Teiles der Sitzung war die hervorragende Antrittsrede der Präsidentin der Schwesternorganisation, Schw. Dr. Neufeld, welche sich durch Reichtum an Gedanken und Tiefe des Gefühls auszeichnete und einen langanhaltenden Beifallssturm erntete. Der Festsitzung folgte ein Bankett in dessen Rahmen, Schw. Anna Diamant, Vizepräsidentin der Schwesternorganisation, die Gäste als Hausfrau in herzlichen, ergreifend-warmen Worten begrüßte. Es wurden noch mehrere Begrüßungsansprachen gehalten und die Gäste blieben in gehobener Stimmung bis spät in der Nacht beisammen.

UNITAS — SATUMARE.

Die zweiwöchentlichen Sitzungen der Loge erfolgen im Zeichen einer systematischen und intensiven Arbeit. Jede Zuschrift der Grossloge und der AG, sowie selbstverständlich auch die inneren Probleme der Loge bilden in den Sitzungen Gegenstand eingehender Erörterungen. Grosses Gewicht wird auf die BB-Erziehungsarbeit gelegt, in welchem Zusammenhang Br. Mentor Dr. Béla Guttmann einen Vortrag über Logendisziplin hielt. Bei anderer Gelegenheit wurden die Aufnahmebedingungen in die Loge erörtert. Es hat sich auch der interessante Fall ereignet, dass eine hiesige intellektuelle Dame um die Aufnahme in die Loge gebeten hat. Wenn auch die Loge diese Bitte nicht erfüllen konnte, so musste sie doch mit Genugtuung feststellen, welcher Achtung sie sich in der öffentlichen Meinung erfreut, die auch in eben dieser Bitte ihren Ausdruck fand. Von den gehaltenen Kulturvorträgen, wären zu erwähnen: Br. Dr. Izsó Katz Nekrolog über Leo Motzkin, Br. Elek Markovits berichtete über das Buch „Jakob“ von Thomas Mann, und Br. Prot. Sekretär Dr. Ludwig Schwartz über die Prosperität Palästina's.

Z S I D Ó V I L Á G

DANK DER JUDEN AN SELMA LAGERLÖF.

Ich muss stets an Ernst Renan denken, so wie ihn Anatole France im Goldfluss seiner berühmten Rede sah, die er bei der Enthüllung des Renandenkmals in Paris gehalten hat — wenn ich von Selma Lagerlöf höre. Die „Allokution an Pallas Athene“, dieses leuchtende rhetorische Juwel, zu dem sich jene Rede in ihrer höchsten Ausdrucksform verdichtet, könnte ebensogut an Selma Lagerlöf, der Nordischsten aller Gottbegnadeten gerichtet sein. Das Dichterische, das in der

klingenden Weisheit Renans nie mit seinen Motiven fehlt, — und die seherische Sublimierung, aus der bei Selma Lagerlöf das hauchfeine Erdenken graziösester menschlicher Empfindungen strömt, sie spriesen aus artverwandten Keimen, auf artfremden Böden, in entfernten Welten.

Unwiderstehlich werden beide von dem gleichen Problem, dem sie sich nie wieder entwinden können, angezogen. Was sie sonst in ihrem Leben tun und arbeiten, und geschieht es in noch so vollkommener und grosszügiger Art, für sie ist es Beiwerk und bleibt Nebensächliches. Im Mittelpunkt ihrer Sorgen und Hoffnungen steht die Erscheinung des grossen Nazareners ein ganzes Leben lang. Wer weiss, vielleicht hat sich Selma Lagerlöf Renan zum ersten Lehrmeister erkoren! Kann man sich ein hinreissenderes Werk vorstellen, als Renans Jesusbuch!

Sie pilgern beide in das Land Israels, dem Land ihrer Sehnsuchten. Vielleicht stehen dreissig Jahre zwischen der Reise des Franzosen und der Nordländerin. Vielleicht mehr, vielleicht weniger. Aber beide werden ungefähr dasselbe Land gefunden haben: ein Niemandsland, ein never-neverland. Noch war das Wunder nicht geschehen.

Beide machen die Reise in Begleitung ihrer Schwestern. Renan mit seiner leiblichen Schwester, die ihm sein Leben lang ein liebevoller, hilfreicher Kamerad war, Selma Lagerlöf mit ihrer Wahlschwester, der Jüdin Sophie Elkan, die dreissig Jahre lang bis zu ihrem Tode ihre Freundin und Gefährtin gewesen, der sie ihr Lebenswerk, den grandiosen Roman „Jerusalem“ gewidmet hat als Dank „für die kleine Hand, die sie in das Wunderland führte und das grosse Herz, die sie das Land lieben gelehrt hat.“

Renans wissenschaftliche Arbeit, die jüdische Geschichte und hebräische Philologie in gleich grossem Masstabe erfasst hat, um seiner Leben-Jesuforschung die breitesten Grundlagen zu geben, fand sich mit dem Juden Jesus innerhalb des historischen Judentums noch nicht zurecht, übersah auch das Lebendige im Judentum. Auch Selma Lagerlöf ist auf ihren Wanderungen in Palästina das lebendige Judentum kaum in Erscheinung getreten. Die grosse jüdische Vergangenheit hat sie kaum gefühlt. Die Vision des nachchristlichen Jahrhunderts hielt sie allein gefangen, in jenem Jerusalem der Sekten, die in schweren, krampfhaften Wehen zur Geburt einer grossen Kirche führen sollten. Sie sah die betenden Juden an der Klagemauer, ohne sie besonders zu bemerken, ohne ahnen zu können, dass hier die Brücke schon stand, die zur Wiedergeburt eines Volkes führen sollte.

Selma Lagerlöf hat jüngst den Ertrag ihres neuesten Buches dem jüdischen Hilfskomitee zur Verfügung gestellt. Dieser weithin sichtbare Akt der Bekenntnis ihrer Sympathien für das Judentum bedeutet in diesen Tagen schwerster jüdischer Erlebnisse ein vielfaches an Tragweite, Bedeutung und Wirkung. Und die Gefühle der Dankbarkeit, die diese Geste im Weltjudentum auslöst, sind dementsprechend vielfach.

Welche sind die Quellen der Sympathien, die die grosse Dichterin zu solcher Anerkennung bewegen konnten? Strömt ihr Mitgefühl aus den Quellen ihrer Dankbarkeit an die jüdische Freundin, „ihres

Lebens Herrlichkeit“, wie sie sie in einer tief empfundenen Rede am offenen Grabe genannt hat? Strömt es aus den Erinnerungen ihrer Wallfahrt in das jüdische Land, dem Wehklagen jüdischer Mütter aus dreissig Jahrhunderten, dem hohen Gerechtigkeitsinn einer edlen Frau, die Geschichtsschreibung zu deuten versteht? Gleichwie, — wie können wir Juden Selma Lagerlöf danken, die einer Jüdin Freundschaft, den Juden Achtung geschenkt hat? Wir haben nichts was würdig wäre, einer so grossen Freundin angeboten zu werden. Es sei denn eine Glanzleistung palästinensischer Arbeit dieser allerletzten Jahre: Josef Klausners „Jesus von Nazareth“, das grosse jüdische Jesusbuch aus den geistigen Werkstätten der jungen Universität in Jerusalem, das sich heute vielleicht besser in die Vision der grossen Nordländerin einfügt, als die alte Jesusdichtung des grossen Südländers Renan. Sz—e.

AN SELMA LAGERLÖF.

Ein führender deutscher Schriftsteller, der heute „sein Brot mit Tränen“ isst, fand den Weg zur Religion, zu einer neuen Alt-Religion zurück und verkündet, dass der absolute sittliche Anspruch und die Diesseitigkeit, — beide gegründet in den einen göttlichen Weltträger, — den Kern der jüdischen Religion ausmachen und ihr dadurch die Zukunft sichern müssen. Es ist dabei nicht an eine Religion der „Juden“, sondern an eine der „Menschen“ gedacht und klingt in den prophetischen Worten Jeremias aus:

„Siehe, es kommt die Zeit, spricht der Herr, da will ich mit dem Hause Israel und mit dem Hause Juda einen neuen Bund machen, nicht wie der Bund gewesen ist, den ich mit ihren Vätern machte. Ich will mein Gesetz in ihr Herz geben, in ihren Sinn schreiben.“

Selma Lagerlöf wurde dieses Gesetz in ihr Herz gegeben und in ihren Sinn geschrieben. Und ihr Herz schlägt noch heute so warm und ihr Sinn ist noch heute so frisch, als in den Tagen als sie, begeisterungsfähig, die romantisch-tragische Geschichte von Ekeby mit seinen Kavalieren und den unvergesslichen Gösta Berling in unser Herz legte und uns an des kleinen Niels Holgersson Schicksal teilnehmen liess, an Herrn Arnes Missgeschick erschauern machte, an Christuslegenden und Beschreibungen aus Jerusalem jenen Sinn erkennen liess, der uns verband und Liebe spendete und welchem Sinn jetzt neue unverkennbare Blüten entsprossen.

Es ist vielleicht aller Künste Grösster: spenden zu können, zur richtigen Zeit, in richtiger Form und mit gebenden und nicht züchtenden Händen, — nicht als Opfer, sondern als Geschenk, als Erhebung, nicht mit dem Beigeschmack eines Almosens. So gab Selma Lagerlöf den vertriebenen Wissenschaftlern, Schriftstellern, und Vorkämpfern einer menschlichen Verständigung, den Opfern einer Friedensidee, — dem Volke des Buches der Bücher: ein Buch, das sich in ihr Herz verkrochen hat, — denn Selma Lagerlöf schrieb nie etwas anderes, als von ihrem Herzen weg, aus tiefster Seele heraus. Sie gab dem Volk der Verinnerlichung ein Produkt ihrer eigenen Verinnerlichung, ein Geschenk wie es nicht schöner gedacht werden kann.

So geben kann nur ein wahrer Dichter, denn was sie gegeben hat: ist eine Dichtung.

Und wie sie gegeben hat: ist eine Dichtung.

Soll und kann man dafür danken? Nein. Es ist nicht leicht sich auf diese Höhe der Dichtkunst zu schwingen. Aber mit dem Gesetz im Herzen und diesem Sinn, wird die gottbegnadete Selma Lagerlöf auch die Gefühle des dankbaren Volkes und die unausgesprochenen Worte erraten, verstehen, hören und erdichten.

KÜLFÖLDI BB-ÉLET

A CSEH DISZTRIKT KÖZGYÜLÉSE.

Irta: LEICHTMANN ANDOR tv., Cluj.

Tények és reflexiók.

A cseh disztrikt szemléjének novemberi száma a szokott 36 oldal helyett 92 oldal terjedelemben jelent meg. A terjedelemnek ezt a kibővítését az október 28-án megtartott generalkomité-ülésről és az október 29-én megtartott disztrikt-közgyűlésről szóló beszámolók közlése tette szükségessé, amelyek 78 oldalt tesznek ki a szemlében. Azt ne higgyük azonban, hogy ezek a részletes beszámolók, sőt egyes felszólalásoknak csaknem szószserinti visszaadása lapossá, egyhanguvá teszik a nivóban mindig vezető cseh szemlének ezt a számát. A gondolatoknak oly gazdagsága, a BB-szellemnek oly tiszta megnyilvánulása, a fegyelmezett és éppen ezért produktív munkának oly szemléletes képe és mindezek alapján az indokolt önmegbecsülésnek és a hivatottság tudatának oly nemes visszatükröződése szinte minden egyes sor, hogy nemcsak mint történelmi dokumentum érték a cseh szemlének ez a száma, hanem érték mint nevelési eszköz is, sőt élvezetes mint olvasmány is.

Disztrikt-konferencia Prágában és Bukarestben.

Már csak az a körülmény is, hogy a cseh és a román disztrikt konferenciái a véletlenek összejátszása folytán egy napra estek, bizonyos összehasonlításra készítet bennünket. Ott is, itt is annak a BB-szellemnek a jegyében ült össze a konferencia, hogy a Rend, mint a zsidóság minden irányzatát harmonikus szintézisben magábafoglaló fórum, a zsidó közélet minden kérdésben illetékes és hivatott, ha egyes elhatározások végrehajtása a dolgok természetéből kifolyólag a Rend keretein kívül kell is, hogy történjenek. Dr. Popper tv., a cseh disztrikt nagyznöke, ezzel is magyarázta azt, hogy jelentésének oly nagy részét tette ki a német zsidók segélyezési akciójáról szóló beszámoló, jöllehet ennek az akciónak az irányítása és gyakorlati lebonyolítása egy önálló jogi személyiségként bejegyzett szervezet kezében van. „Ha nincs is benne szórakoztató, hogy adatokat és számokat sorolok itt fel Önöknek — mondotta — kérem figyelembe venni, hogy én ezt a fórumot úgy tekintem, mint amelynek a központi segélyezési bizottság számadással tartozik.“ Ha azonban a bukaresti disztrikt-konferencia összehívásában hasonló intenció jutott is még kifejezésre, annak lezajlása során nem kevés rezignációval kellett főleg a fenti értelmű felfogástól áthatatott erdélyi delegátus tv.-eknek megállapítaniuk, hogy a mi disz-

triktünkben távol állunk még a BB-szellem ily begyökerezettségétől. Nálunk megtörténhetett, hogy egyes tv-ek problematikussá igyekeztek tenni a Rend kompetenciáját az itteni zsidóságnak egy sorsdöntőnek látszó kérdésében, hogy ezzel akciószabadságukat megőrizhessék. Csak az erdélyi MK erőyes fellépésének tudható be, hogy a konferencia ennek dacára képes volt eredményt produkálni.

A két konferencia technikai lebonyolítása tekintetében is kiálkózik a párhuzam, amelyből azt állapíthatjuk meg, hogy amíg a bukaresti konferencia egy egész napon át plenárisan, azon tul pedig bizottságban csak egyetlenegy kérdéssel tudott foglalkozni, addig a prágai konferencia egy napi ülésezése alatt a következő ügyekkel foglalkozott és hozott bennük határozatot:

Dr. Popper nagyelnök tv. jelentése.

Dr. Popper nagyelnök tv. részletes beszámolót tartott, amely nemcsak a cseh disztriktnek az utóbbi időszakban kifejtett munkáját ismertette, hanem kiterjeszkedett az európai disztriktnek Munkaközösségének aktuális problémáira is, mert „mi képviseljük ma Európát a Rendben — mondotta Dr. Popper nagyelnök tv. — ha az európai MK vezetése nincs is most a mi kezünkben.”

A beszámolóból megtudjuk, hogy a német zsidók segélyezési akciójához a csehországi zsidóság a páholyok szervezőmunkájának eredményéül Anglia után a legnagyobb összeggel járult hozzá. Az akció eddigi összeredménye az ország területén 2,936.000 cseh korona, amely összeghez páholyaik útján 850.000 cseh koronával járultak hozzá a tv-ek. Részletezésbe nem bocsájtkozhatunk, de egyetlen illusztrációképpen meg kell említenünk, hogy pl. a „Freundschaft” nevű teplitzi páholy 250.000 cseh koronát hozott fel, amelyhez maguk a tv-ek 68.000 cseh koronával járultak hozzá. (A páholy taglétszáma 131.)

Azt ne higgyük azonban, hogy a páholyoknak a közgyűlésen megjelent képviselőinek ily teljesítmény után most már csak az elismerést kellett beinkasszálniuk. Dr. Popper nagyelnök tv., miután leszögezte a tényt, hogy az akció sikere a páholyoknak köszönhető, külön megíányolta azokat a páholyokat, amelyek nem feleltek meg a várakozásoknak. Így több delegátusa által kellett, hogy igazolja magát az egyik páholy, amiért 141 taggal háromnegyed év alatt helyi vonatkozású feladatainak megoldása és intézményeinek fenntartása mellett mindössze ennyit produkált: a segélyakcióra felhozott 25.000 cseh koronát, a már korábban beindított KKL-akcióra 45.000 cseh koronát, a nyáron át ellátott tíz berlini gyermeket és állandóan gondoskodott 30 emigránsról. A delegátusoknak meg kellett ígérniük, hogy a 25.000 cseh koronát 100.000 cseh koronára gyarapítják.

Dr. Popper nagyelnök tv. jelentéséből még egy, a mi fogalmainkon egyenesen kívül eső adatot tudunk meg: a csehszlovák állam 1933. évi munkakölcsön akciójában a nagypáholy a maga részéről 500.000 cseh koronát meghaladó jegyzéssel, ezen kívül a tv-ek — amennyire az adatok összegyűjthetők voltak — 20 millió cseh koronát meghaladó jegyzéssel vettek részt.

Végül a cseh nagypáholy protektorátusa és aktív irányítása alatt álló történelmi társaság működéséről számolt be Dr. Popper n. e. tv. Ez a társaság, amely Prof. Steinherz tv. vezetése alatt fejti ki működését, évenként egy-egy kötetet ad ki — az ez évben kiadott kötet 400 oldal terjedelmű és számos reprodukciót is tartalmaz — és a páholyok kötelesek minimálisan taglétszámuk kétharmadának megfelelő példányszámot 45 cseh korona példányonkénti árban átvenni.

A cseh nagypáholy anyagi teljesítményei.

A fenti alkalmi jellegű akciókon kívül költségvetésileg is szolgál a nagypáholy szociális, kulturális és karitatív célokat, függetlenül a tagpáholyok és az egyes tv.-ek ily irányú teljesítményeitől. Így egyes személyeknek 14.000 cseh korona segélyt adott, jótékony egyesületeknek 26.000 cseh koronát, kulturális célokra ugyancsak 26.000 cseh koronát, BB-szervezési célokra 4484 cseh koronát költött a nagypáholy a tavalyi 92.000 cseh koronával szemben. (A jelentékeny csökkenést e tételnél az okozta, hogy az idén nem létesült új páholy.) A regie 68.800 cseh koronát tett ki. Berendezési célokra külön 2400 cseh korona használtatott fel. A költségvetési év 18.492 cseh korona többlettel, a disztrikt szemléjének adminisztrációja 8.147 cseh korona többlettel zárult.

A nagypáholy részére megállapított hozzájárulás 115 cseh koronát tesz ki fejenként, amely összegben a jeruzsálemi egyetemi könyvtár, a csehszlovákiai zsidók történelmi társasága, valamint a katasztrófa-alap részére megállapított rendszeres minimális hozzájárulás és a szemle előfizetési díja is benne foglaltatik. Az ezen költségvetési keretben történő támogatáson kívül a közgyűlés az 1934 évre a következő szubvenciókat szavazta meg: a Dávid Jellin palesztinai nagyelnök tv. vezetése alatt működő tanító-szemináriumnak — a prágai páholyok által adott 6.000 cseh koronán kívül — 5.000 cseh korona, a haifai technikumnak 5 évi részletben 50.000 cseh korona. Ezen kívül elhatározott a jeruzsálemi egyetem barátai egyesületének a megszervezése.

A generalkomité a maga hatáskörében külön megszavazott a Podkarpatska Rus zsidó intézményeinek egy, a tavalyival azonos összegű szubvenciót, kiutalt egy tv. részére 12.000 cseh koronát, a marienbadi, frazensbadi és johannisbadi nyári összejöveteleket rendező páholyoknak 2.500 cseh koronát, a prágai vakok intézetének 4.000 cseh koronát, a teplitzi szünidei otthonnak 1.000 cseh koronát a marienbadi zsidó kórháznak 500 cseh koronát, egy árvizsújtotta helység zsidó lakosságának, a vylokínak, ahova a Vörös Kereszt útján felekezeti különbség nélküli szétosztásra 5.000 cseh koronát küldött már a nagypáholy, újabb 2.000 cseh koronát.

Ily teljesítmények természetesen nem volnának tisztán csak költségvetési úton produkálhatók. A prágai nagypáholynak azonban vagyona és számos alapítványa is van, amelyekből az utóbbi évben 76.000 cseh korona kamatjövedelme volt, nem szólva azokról az alapítványokról, amelyeknek direkt rendeltetésük van, amelyek hovaforrásáról nem kell tehát külön határozni.

Rendkívül tanulságosak éppen a mi MK-ünk számára, amely rövid fennállása óta nem juthatott még el a teljes kikristályosodáshoz, azok az állásfoglalások, amelyek elvi és szervezeti vonatkozásban történtek a cseh disztrikt közgyűlésén.

A disztrikt 18 tagból álló generalkomitéja kimondotta, hogy ezen testület tagjainak, akik a különböző páholyokból (nem valamennyiből) rekrutálódnak, nincs jogukban a generalkomité által hozott végérvényes határozatok ellen állást foglalni. A páholyokban történő beszámolójukban is, amelyeket teljes objektivitással kell tartaniuk, nincs jogukban közölni, hogy mily álláspontot foglaltak el a javaslat tárgyalása alkalmával. A kisebbségi álláspont kifejtése csak határozathozatal előtt lehetséges.

A határozat indokolása kifejti, hogy a generalkomité tagja nem a páholyt képviseli a disztrikt vezetőségében, hanem a disztrikt kormányának az exponense a páholyokban és így a legteljesebb szolidaritás alapján kell, hogy álljon az összkormánnyal.

A szubvenciók megszavazásához fűződő vitával kapcsolatosan Dr. Popper nagyznök tv. rámutatott arra, hogy a páholyok teljes taglétszámuk után tartoznak a fejadót fizetni, tehát azon tv-ek után is, akik a maguk részéről nem képesek a páhollyal szembeni kötelezettségeik teljesítésére.

Lilling nagytitkár tv. — akinek a cseh disztrikt ez évben ünnepelte 60. születésnapját — leszögezte még, hogy egyenesen alapszabályellenes az az értelmezés, mintha az anyagi kötelezettség nemteljesítéséért semmilyen esetben nem volna kizárható egy tv. Sőt — ami a mi relációinkban egyenesen merészségnek tűnne — Dr. Popper nagyznök tv. azt is enun-ciálta a vita során, hogy „ahol ellentmondás mutatkozik az alkotmány és az alapszabályaink között, ott mi az alapszabályaink előírásait tekintjük magunkra nézve kötelezőknek.”

A konferencia többi tárgyalási anyagáról — már csak helyszüke miatt is, — csupán felsorolásszerűen emlékezhetünk meg.

Beható megvitatás tárgyát képezte a Zollschan-akció, amelynek lényegéről jelen szemlének külön cikkében Dr. Löwenstein Lajos elnök tv. tájékoztatja a tv-eket. Az előkészítő munkálatok elvégzésére bizottság alakítása határozottatott el, amelynek céljaira 10.000 cseh koronát szavazott meg a nagypáholy.

Párhuzamos referátumok alapján, amelyeket Dr. Feith és Hutter ezelnök tv-ek tartottak, a közgyűlés több pontból álló határozatot hozott a tv-eknek a páholyok által való segélyezése, valamint a kölcsönös testvéri segélyezés és az elhunyt tv-ek családtagjai számára megszervezett testvéri gyámkodás ügyében.

Amint a bevezető sorokban megjegyeztük, a közgyűlésről és az azt megelőző generalkomité-ülésről szóló beszámoló a cseh disztrikt szemléjében 78 oldalt tesz ki. Egészen természetes, hogy ennek a terjedelemnek ily leredukálása csak oly részeknek is a mellőzésével volt lehetséges, amelyek méltán igényt tarthattak volna a megemlítésre. Az itt nyújtott áttekintés is azonban bőven elegendő ahhoz, hogy a legnagyobbfoku elismerést váltsa ki az erdélyi tv-ek részéről a ma vezető szerepet betöltő cseh disztrikt iránt és a lélekemelő példa követésre buzdítson.

L. A.